

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ในชั้นการศึกษาชั้นประชากรศาสตร์นั้น ปัจจัยสำคัญที่นักประชากรศาสตร์ให้ความสนใจกันมากคือ ภาวะเจริญพันธุ์ ภาวะการตาย การย้ายถิ่นและปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกัน การศึกษาปัจจัยดังกล่าวทำให้ทราบถึงขนาด องค์ประกอบ การกระจาย และการเปลี่ยนแปลงของประชากรในแต่ละประเทศได้อย่างละเอียด นอกจากนี้ยังจะทำให้สามารถคาดประมาณแนวโน้มของประชากรในเขตนั้น ๆ ได้อีกด้วย ในบรรดาปัจจัยดังกล่าวเหล่านี้ ภาวะเจริญพันธุ์นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเพิ่มและลดจำนวนประชากรเป็นอย่างมากเนื่องจากในปัจจุบันนี้ภาวะการตาย และการย้ายถิ่นเป็นปัจจัยที่มีผลต่อจำนวนประชากรไม่มากนัก ควบคู่กับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี วิทยาการสมัยใหม่ และความพร้อมที่จะยอมรับการควบคุมการตายของประชากรโดยทั่วไป ทำให้สามารถควบคุมภาวะการตายได้ง่ายและมีประสิทธิภาพดียิ่ง สำหรับการย้ายถิ่นระหว่างประเทศนั้นทุกประเทศต่างมีกฎหมายควบคุมการย้ายถิ่นอย่างเข้มงวด ทำให้การย้ายถิ่นในปัจจุบันนี้เป็นไปได้ยากยิ่ง จากเหตุผลที่กล่าวมาแลวนั้นทำให้ภาวะเจริญพันธุ์ย่อมมีผลต่อขนาด องค์ประกอบ และการกระจายและการเปลี่ยนแปลงของประชากรในประเทศหรือแต่ละเขตเป็นอย่างมาก เป็นที่ทราบกันดีว่าภาวะเจริญพันธุ์จะสูงหรือต่ำเพียงใดนั้นย่อมขึ้นกับปัจจัยต่าง ๆ หลายประการ เช่น ประเพณี วัฒนธรรมกลุ่ม อาชีพ การศึกษา รายได้ และอายุแรกสมรสของประชากร สำหรับประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศกำลังพัฒนานั้นยังคงมีประเพณี วัฒนธรรม บางอย่างซึ่งส่งเสริมการสมรสตั้งแต่อายุน้อย จึงเป็นที่น่าสนใจศึกษาว่าอายุแรกสมรสจะมีอิทธิพลต่อภาวะเจริญพันธุ์ที่สูงหรือต่ำเพียงใด

การศึกษาภาวะเจริญพันธุ์นั้น นักวิชาการทางด้านประชากรศาสตร์ได้สนใจศึกษากันมาเป็นเวลานานแล้ว นักวิชาการท่านแรกที่สนใจศึกษาอย่างจริงจังนั้นได้แก่ Thomas Malthus เป็นนักบวชและนักเศรษฐศาสตร์อังกฤษในสมัยศตวรรษที่ ๑๘ ผลงานของ Malthus นั้น เป็นที่สนใจและกล่าวถึงมากมายตราบจนทุกวันนี้ ตามทฤษฎีของ Malthus ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการเพิ่มทวีของประชากรและปริมาณอาหารเครื่องยังชีพ ว่าจำนวนประชากรนั้นจะเพิ่มในอัตราทวีคูณแบบเรขาคณิต (Geometric Progression) คือเป็น ๑, ๒, ๔, ๘, ๑๖, ๓๒..... ในขณะที่ปริมาณอาหารและเครื่องยังชีพนั้นจะเพิ่มในอัตราบวกเลขคณิต (Arithmetic Progression) คือเป็น ๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖.... การที่ประชากรเพิ่มเร็วกว่าอาหารและเครื่องยังชีพนี้จะทำให้โลกเกิดความอดอยาก Malthus ได้ให้ความเห็นว่าวิธีการยับยั้งการเพิ่มประชากร ๒ วิธีคือ Positive Check ซึ่งหมายถึงความอดอยากขาดแคลนอาหาร โรคภัยไข้เจ็บ สงคราม เป็นต้น ซึ่งทำให้มีการตายสูง อีกวิธีหนึ่งนั้นเรียกว่า Preventive Check คือความอดกลั้นและการประวิงการแต่งงานอันเป็นการควบคุมอัตราเพิ่มโดยป้องกันไม่ให้เกิดน้อยลง อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่า Malthus ศึกษาในสมัยที่ยังมิได้มีการค้นคว้าในเรื่องการควบคุมภาวะเจริญพันธุ์โดยใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธิ^๑ ซึ่งในปัจจุบันนี้พบว่า การใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธินี้มีอิทธิพลต่อภาวะเจริญพันธุ์อย่างมากมาย แมว่าอายุแรกสมรสจะสูงหรือต่ำเพียงไรก็ตาม หากวิธีการป้องกันการปฏิสนธิใช้ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอและมีประสิทธิภาพก็จะทำให้ภาวะเจริญพันธุ์ต่ำได้ Kingsley Davis และ Judith Blake ได้เสนอไว้ในกร

^๑Thomas Mathus and others, Three Essays on Population. (New York: The New American Library, 1960), pp. 13 - 59

ศึกษา Intermediate Variables เพื่อใช้เป็นโครงร่างในการวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อภาวะเจริญพันธุ์ ไคกลาวถึงอายุแรกสมรสว่ามีส่วนในการกำหนดภาวะเจริญพันธุ์ นอกจากนี้แล้ววิธีการป้องกันการปฏิสนธิก็ยังมีส่วนในการกำหนดด้วย ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าจากการศึกษาของ Kingsley Davis นี้ อายุแรกสมรสและการใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธิต่างมีส่วนในการกำหนดภาวะเจริญพันธุ์รวมกัน^๒

จากการศึกษาในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก พบว่า อายุแรกสมรสมีส่วนสัมพันธ์ในทางกลับกันกับภาวะเจริญพันธุ์อย่างมาก โดยเฉพาะความแตกต่างระหว่างกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว และกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนา กลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ประเทศไอร์แลนด์ อังกฤษ และฝรั่งเศส ฯลฯ พบว่า อายุแรกสมรสสูงประมาณ ๒๓ ปีขึ้นไป ซึ่งมีผลทำให้อัตราเพิ่มประชากรต่ำหรือค่อนข้างต่ำ คือประมาณร้อยละ ๑.๒ ต่อปี สำหรับประเทศกึ่งพัฒนานั้น เช่น ประเทศอินเดีย ปากีสถาน กลุ่มประเทศในทวีปแอฟริกาและประเทศไทย ฯลฯ พบว่า อายุแรกสมรสต่ำหรือค่อนข้างต่ำ คือประมาณ ๑๗ - ๑๘ ปี ซึ่งมีผลทำให้อัตราเพิ่มประชากรค่อนข้างสูงโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ ๒.๑ ต่อปี

สำหรับประเทศไทยซึ่งจัดว่าเป็นประเทศกำลังพัฒนาประเทศหนึ่ง มีอัตราการเพิ่มตามธรรมชาติสูงมากประมาณร้อยละ ๓.๒ ต่อปี^๓ นับว่าเป็นอัตราสูงที่สุดในโลกประเทศหนึ่ง ซึ่งเป็นผลทำให้ประชากรเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว รัฐบาลต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ ในการพัฒนาประเทศทั้งทางคมนาคม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการทหาร สาเหตุสำคัญประการหนึ่งซึ่งน่าจะทำให้ภาวะเจริญพันธุ์ของประเทศไทยอยู่ในอัตราสูงก็คือ อายุแรกสมรส

^๒ Ronald Freedman, The Sociology of Human Fertility: A Trend Report and Bibliography. (London: Baril Blackwell, 1963), p. 46

^๓ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี "รายงานการสำรวจการเปลี่ยนแปลงของประชากร พ.ศ. ๒๕๐๗ - ๒๕๐๘" (พระนคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๑๒) หน้า ๑๓

อยู่ในระดับต่ำ ในขณะที่การวางแผนครอบครัวยังไม่ได้กระจายไปอย่างกว้างขวางไปสู่ประชากรส่วนมากของประเทศ ดังนั้น อายุแรกสมรสจึงยังคงจะมีอิทธิพลต่อภาวะเจริญพันธุ์อยู่ รัฐบาลได้ตระหนักถึงปัญหาการเพิ่มประชากรซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงได้ประกาศยอมรับเอานโยบายประชากรเป็นนโยบายแห่งชาติเมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๑๓ โดยมีสาระสำคัญ "รัฐบาลมีนโยบายที่จะสนับสนุนการวางแผนครอบครัวด้วยระบบสมัครใจ เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับอัตราเพิ่มของประชากรสูงมากที่จะเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย" นอกจากนี้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแผนที่ ๓ ระยะ ๕ ปี ซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๙ ยังได้รวมเอานโยบายประชากรไว้ด้วย แสดงว่ารัฐบาลได้เห็นความสำคัญของนโยบายประชากรรวมทั้งผลเสียที่เกิดขึ้น ภายหลังจากที่ได้มีการประกาศนโยบายประชากรเป็นนโยบายแห่งชาติแล้ว มีการให้การบริการคานวางแผนครอบครัวกันอย่างกว้างขวาง หน่วยงานรัฐบาลและมหาวิทยาลัยหลายแห่ง ดำเนินการศึกษาวิจัยทางด้านประชากร เช่น คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (สกว.วิจัยแห่งชาติ) สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศูนย์วิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

การที่ภาวะเจริญพันธุ์ของประเทศไทยอยู่ในระดับที่สูงนั้น จึงเป็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาว่า นอกจากปัจจัยอื่น ๆ ซึ่งมีผู้ศึกษาแล้ว อายุแรกสมรสจะมีอิทธิพลต่อภาวะเจริญพันธุ์มากน้อยเพียงใด หรือว่าการวางแผนครอบครัวด้วยการใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธิอย่างกว้างขวางจะมีอิทธิพลให้ความสัมพันธ์ระหว่างอายุแรกสมรสและภาวะเจริญพันธุ์เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ซึ่งจะให้ประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจศึกษาในเรื่องนี้ต่อไป

ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับอายุแรกสมรสและภาวะเจริญพันธุ์นั้น พบว่าอายุแรกสมรสและภาวะเจริญพันธุ์จะแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม และประชากร ซึ่งจะได้แยกพิจารณาตามลักษณะดังกล่าวเป็นเรื่อง ๆ ไป

๑. อิทธิพลของอายุแรกสมรสต่อภาวะเจริญพันธุ์ การศึกษาส่วนใหญ่เกี่ยวกับอายุแรกสมรสและภาวะเจริญพันธุ์นั้น มักจะศึกษาแยกกันแต่ละเรื่อง โดยพิจารณาความสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากร แต่จากการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอายุแรกสมรสมีความสัมพันธ์ในทางกลับกันกับภาวะเจริญพันธุ์ คือ เมื่ออายุแรกสมรสสูงภาวะเจริญพันธุ์มักจะต่ำและเมื่ออายุแรกสมรสต่ำภาวะเจริญพันธุ์มักจะสูง

จากสำมะโนประชากรของประเทศไทย ปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้คำนวณ พบว่า สตรีที่สมรสแล้วอายุระหว่าง ๔๕ - ๔๙ ปีที่มีบุตร ๑๐ - ๑๕ คน มีถึงร้อยละ ๑๒ คือ ๒๗,๕๘๒ คน จากสตรีที่สมรสแล้ว ๒๒๑,๖๓๖ คน สตรีที่สมรสแล้วอายุระหว่าง ๕๐ - ๕๔ ปี มีบุตร ๑๖ คน มีถึงร้อยละ ๑๔ คือ ๓๗๙ คน จากสตรีที่สมรสแล้ว ๒,๖๘๗ คน

การศึกษาที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า อายุแรกสมรสของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างโดยเฉลี่ย ๒๑.๐ ปี ซึ่งนับว่าเป็นอายุที่ค่อนข้างต่ำ เมื่อพิจารณาตามรายอายุแล้วอายุแรกสมรสจะเพิ่มขึ้นเมื่ออายุปัจจุบันเพิ่มสูงขึ้น เกี่ยวกับภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีเหล่านี้มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๔.๔ คน และจำนวนบุตรที่มีชีวิต ๓.๕ คน จำนวนบุตรจะเพิ่มขึ้นตามอายุ การศึกษาที่อำเภอบางเขน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ศึกษาถึงอายุแรกสมรสไว้ แต่พบว่าจำนวนบุตรเกิดรอดของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕ คน เมื่อ

^๕National Statistical Office, Thailand Population Census 1960, Whole Kingdom, (Bangkok: National Statistical Office, 1962) p. 26

^๕Amos H. Hawley and Visid Prachuabmoh, "Fertility Before the Program Began: 1964", The Potharam Study, (Research Report No. 4 Bangkok: Institute of Population Studies, Chulalongkorn University 1971) pp. 19 - 20

พิจารณาตามกลุ่มอายุ พบว่า สตรีอายุ ๑๕ - ๑๙ ปี มีบุตรเกิดรอด ๐.๘ คน สตรีอายุ ๔๐ - ๔๔ ปี มีบุตรเกิดรอด ๕.๘ คน นอกจากนี้ยังพบว่าจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่โดยเฉลี่ย ๓.๒ คน สตรีอายุ ๑๕ - ๑๙ ปี บุตรที่มีชีวิตอยู่ ๐.๘ คน สตรีอายุ ๔๐ - ๔๔ ปี มี ๕.๐ คน^๖

การศึกษาที่จังหวัดยะลา เกี่ยวกับการปฏิบัติตนทางค่านิยมของชาวมุสลิม พบว่าจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยของสตรีกลุ่มอายุ ๒๐ - ๔๔ ปี นั้น เท่ากับ ๓.๔ คน หากพิจารณาตามกลุ่มอายุต่ำสุดและสูงสุดแล้ว สตรีกลุ่มอายุ ๑๕ - ๑๙ ปี มี ๐.๗ คน (สตรีกลุ่มอายุ ๔๐ - ๔๔ ปี มี ๔.๑ คน นอกจากนี้ยังพบว่า จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ของสตรีในกลุ่มอายุ ๒๐ - ๔๔ ปี เท่ากับ ๓.๐ คน สตรีกลุ่มอายุ ๑๕ - ๑๙ ปี ๐.๗ คน สตรีกลุ่มอายุ ๔๐ - ๔๔ ปี มี ๓.๕ คน^๗ การศึกษาในครั้งนี้มีไคกล่าวถึงอายุแรกสมรสไว้เลย David Yaukey ทำการศึกษาอายุแรกสมรสและภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีในประเทศเลบานอน พบว่า อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรีที่สมรสในปี ค.ศ. ๑๙๒๐ หรือหลังจากนั้นที่ไม่ได้มีการควบคุมการปฏิสนธินั้น ประมาณ ๑๕.๕ - ๒๕.๑ ปี สตรีในตัวอย่างเหล่านี้มีบุตรเกิดรอด ๗.๗๕ - ๔.๔๖ คน (บุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๓.๒๔ คน)^๘ Donald J. Bogue ได้คำนวณอายุแรกสมรสจากสำมะโนประชากรของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก พบว่า ประชากรของประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป อเมริกากลาง และอเมริกาใต้ รวมทั้งประเทศญี่ปุ่น มีอายุแรกสมรสสูง คือ ประเทศเดนมาร์ก ปี ค.ศ. ๑๙๐๑ อายุแรกสมรสของชายเท่ากับ ๒๖.๗ ปี ของสตรี ๒๔.๘ ปี สหราชอาณาจักรและเวสต์ ปี ค.ศ. ๑๙๑๑ อายุแรกสมรส

^๖ Donald O. Cowgill and Others, Family Planning in Bangkok, Thailand. (Bangkok: Center for Population and Social Research, Mahidol University, 1969) pp. 12 - 13

^๗ The National Research Council, A Pilot Study of Family Health in Thai Muslim Community in South Thailand. (Bangkok: The National Research Council, 1969) p. 8

^๘ David Yaukey, Fertility Differences in Modernizing Country: A Survey of Lebanese Couples. (Princeton: Princeton University Press, 1961) pp. 48 - 49

ของชายเท่ากับ ๒๖.๔ ปี ของสตรี ๒๕.๒ ปี ประเทศฝรั่งเศส ปี ค.ศ. ๑๙๐๑ อายุแรกสมรสของชายเท่ากับ ๒๕.๗ ปี ของสตรี ๒๒.๙ ปี ประเทศไอร์แลนด์ ปี ค.ศ. ๑๙๒๖ อายุแรกสมรสของชายเท่ากับ ๓๑.๕ ปี ของสตรี ๒๗.๔ ปี ประเทศเยอรมันตะวันตก ปี ค.ศ. ๑๙๐๐ อายุแรกสมรสของชายเท่ากับ ๒๕.๗ ปี ของสตรี ๒๓.๕ ปี ประเทศสหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ. ๑๙๓๐ อายุแรกสมรสของชายเท่ากับ ๒๔.๓ ปี ของสตรี ๒๑.๔ ปี^{๙๘} จากการสำรวจประชากรในเขตชนบท ปี ค.ศ. ๑๙๖๕ - ๑๙๖๖ David Lucas และ Gabisu Williams ได้ศึกษาพบว่า ในประเทศไนจีเรีย ประชากรชายมีอายุแรกสมรสประมาณ ๒๖ ปี ประชากรหญิงมีอายุแรกสมรสเพียง ๑๘ ปีเท่านั้น^{๑๐} Hernando Perez Montas ศึกษาพบว่า ในสาธารณรัฐโดมินิกัน ประชากรชายมีอายุแรกสมรส ๓๒ ปี ส่วนสตรีเท่ากับ ๒๗ ปี^{๑๑} สำหรับในประเทศสวีเดนนั้น Gertrud Svala พบว่า ในปี ค.ศ. ๑๙๖๔ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของชายเท่ากับ ๒๕.๙ ปี และสตรีเท่ากับ ๒๓.๖ ปี^{๑๒}

การศึกษาของ Leslie Albridge Westoff และ Charles F. Westoff เกี่ยวกับภาวะเจริญพันธุ์ในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า ในปี ค.ศ. ๑๙๖๙ สตรีที่อายุ ๕๐ ปีขึ้นไป มีบุตร ๒ - ๓ คน สตรีที่อายุ ๒๕ - ๒๙ ปี มีบุตร ๑.๙ คน .เปรียบเทียบกับในปี ค.ศ. ๑๙๖๕ สตรีกลุ่มนี้จะมีบุตร ๒.๑ คน และในปี ค.ศ. ๑๙๖๐ มี ๒.๐ คน^{๑๓}

Donald J. Bogue, Principles of Demography. (New York: John Wiley and Sons, Inc., 1969) pp. 316 - 336

^{๑๐}The Population Council, Country Profiles, "Nigeria" (New York: The Population Council, February 1973) p. 3

^{๑๑}The Population Council, Country Profiles, "Dominican Republic" (New York: The Population Council, January 1973) p. 2

^{๑๒}The Population Council, "Country Profiles, "Sweden" (New York: The Population Council, July 1972) p. 3

^{๑๓}Leslie Albridge Westoff and Charles F. Westoff, From Now to Zero: Fertility Contraception and Abortion in America. (Boston: Little, Brown and Company, 1971) p. 214

Kurt B. Mayer ศึกษาในประเทศสวิสเซอร์แลนด์ พบว่า อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรีตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๐๑ เท่ากับ ๒๕.๙ ปี และเพิ่มสูงขึ้นเป็น ๒๖.๗ ปี ในปี ค.ศ. ๑๙๕๒ การที่อายุแรกสมรสเพิ่มขึ้นเช่นนี้ ทำให้ภาวะเจริญพันธุ์ลดลงถึงร้อยละ ๕๑^{๑๕}

การศึกษาของ Brendan M. Walsh พบว่า ในประเทศไอร์แลนด์ระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๕๖ - ๑๙๖๙ อายุแรกสมรสของชายลดลงจาก ๓๒ ปี เป็น ๒๖ ปี และของสตรีลดลงจาก ๒๗ ปี เป็น ๒๔ ปี โดยเฉพาะคู่สมรสที่อายุห่างกันไม่ถึง ๕ ปี เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๔๘ ปี เป็นร้อยละ ๗๑ ส่วนคู่สมรสที่อายุห่างกัน ๑๐ ปี ลดลงจากร้อยละ ๒๒ เป็นร้อยละ ๗^{๑๖} การศึกษาภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีในประเทศฝรั่งเศสก่อนปี ค.ศ. ๑๘๐๐ ขึ้นไป พบว่า บุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยประมาณ ๕ คน บางคนอาจมีถึง ๒๐ คน หรือมากกว่านั้น Depriz ก็ได้ศึกษาพบว่า ในหมู่บ้าน Flanders ปี ค.ศ. ๑๘๐๐ คู่สมรสคู่หนึ่งจะมีบุตรเกิดรอดโดยประมาณ ๓.๐ - ๕.๒๗ คน^{๑๖} Abhayaratne และ Jayewardene ได้ศึกษาอายุแรกสมรสในประเทศลังกา พบว่า อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยปี ค.ศ. ๑๙๕๓ เท่ากับ ๒๒.๗๓ ปี ในมณฑล Batticaloa ปรากฏว่าอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยต่ำสุด คือ ๑๘.๐๕ ปี และสูงสุดในมณฑล Matara คือ ๒๕.๐๖ ปี และจากการศึกษาภาวะเจริญพันธุ์ในปี ค.ศ. ๑๙๕๕ นั้น สตรีที่สมรสแล้วอายุ ๔๕ ปีขึ้นไป ผู้ที่มีบุตรเกิดรอด ๕ - ๘ คน, ๒ - ๔ คน, ๑ คน และพวกที่มามากกว่า ๘ คน มีร้อยละ ๔๕.๗๒, ๓๖.๖๒ ๘.๘๕, ๘.๘๖ ตามลำดับ^{๑๗}

^{๑๕} Kurt B. Mayer, The Population of Switzerland. (New York: Columbia University Press, 1952) pp. 84 - 85

^{๑๖} Brendan M. Walsh, "Trends in Age at Marriage in Postwar Ireland," Demography, Vol. 9, No. 2 (New York: Population Association of America, May 1972), p. 187

^{๑๖} D.V. Glass and D.E.C. Eversley, Population in History. (Chicago: Aldine Publishing Company, 1965), p. 46

^{๑๗} O.E.R. Abhayaratne and C.H.S. Jayewardene, Fertility Trends in Ceylon. (Colombo: Apothecaries' Co., Ltd., 1967) pp. 113-115

จากการศึกษา Taichung Pilot Project ในไต้หวัน Ronald Freedman พบว่า สตรีที่ตกเป็นตัวอย่างอายุ ๓๕ - ๓๙ ปี มีอายุแรกสมรส ๑๘.๗ ปี สตรีกลุ่มนี้มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๕.๕ คน และบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๔.๘ คน^{๑๘} และการศึกษาในรัฐ Mysore ประเทศอินเดีย พบว่า สตรีที่สมรสเมื่ออายุระหว่าง ๑๔ - ๑๗ ปี จะมีบุตร ๕.๘ คน ในขณะที่สตรีที่สมรสเมื่ออายุระหว่าง ๑๘ - ๒๑ ปี จะมีบุตรเพียง ๔.๗ คน เท่านั้น^{๑๙} William Leasure ได้ศึกษาแบบแผนการสมรสในประเทศโบลิเวีย ในปี ค.ศ. ๑๙๖๓ พบว่า เมื่ออายุแรกสมรสเพิ่มขึ้นจาก ๒๒.๕ ปี เป็น ๒๗.๒ ปี อัตราเกิดจะลดลงจาก ๔๑ เป็น ๓๐ ต่อ ๑,๐๐๐ คือลดลงถึงร้อยละ ๒๗ สำหรับประเทศตุรกีนั้น เมื่ออายุแรกสมรสเพิ่มขึ้นจาก ๑๘.๗ ปี เป็น ๒๗.๒ ปี อัตราเกิดจะลดลงจาก ๕๐ เป็น ๓๓ ต่อ ๑,๐๐๐ คือลดลงถึงร้อยละ ๓๔^{๒๐}

การศึกษาของ R.I. Siffman ในสาธารณรัฐโซเวียตรัสเซีย ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ พบว่า อายุแรกสมรสมีความสัมพันธ์กับภาวะเจริญพันธุ์ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย ๑๗ ปี สตรีที่สมรสแล้วในมณฑล Azerbaijan มีบุตร ๘.๕ คน และในมณฑล Armenia มีบุตร ๘.๑ คน การศึกษาเมื่อไม่นานมานี้ พบว่า อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงขึ้น ทำให้ภาวะเจริญพันธุ์ลดลง^{๒๑}

^{๑๘} Ronald Freedman and John Y. Takeshita, Family Planning in Taiwan. (Princeton: Princeton University Press, 1964) p. 38

^{๑๙} K.G. Basavarajappa and M.I. Belvalgidad, "Changes in Age at Marriage of Females and their Effect on the Birth Rate in India," Eugenic Quarterly, Vol. 14. (New York: American Eugenics Society, Inc., 1967) p. 14

^{๒๐} Ibid., p. 15

^{๒๑} G.W. Roberts, "Factors and Patterns of Fertility in Areas Where Fertility is Relatively High," World Population, Conference 1965, Vol. 1. (New York: United Nations, 1967) p. 55

A. Nevett's ได้ศึกษาอายุแรกสมรสในประเทศอินเดียกล่าวว่า การแต่งงาน
 ในอินเดียเป็นหน้าที่รับผิดชอบของบิดามารดา จะต้องรับจัดการให้บุตรของตนสมรสตั้งแต่
 อายุยังน้อย เป็นเหตุให้อายุแรกสมรสของอินเดียต่ำมากและภาวะเจริญพันธุ์สูง^{๒๒}
 Mckeown และ Brown ได้ทำการศึกษาชาว Irish และพบว่า อายุแรกสมรสมีความ
 สัมพันธ์กับภาวะเจริญพันธุ์ คือ สตรีชาว Irish จะต้องเพิ่มอายุแรกสมรสถึง ๕ ปี เพื่อที่
 จะลดจำนวนบุตรเกิดรอด ๑ คน ต่อการสมรส ๑ ครั้ง^{๒๓} Glass และ Eversley
 ศึกษาอายุแรกสมรสของคู่สมรสที่ประกอบการกสิกรรมในไร่นาของตนเองในประเทศอังกฤษ
 สมัยก่อนการปฏิวัติอุตสาหกรรม ปี ค.ศ. ๑๖๓๗ - ๑๖๔๐ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของ
 สามีเท่ากับ ๒๗ - ๒๘ ปี และของภรรยาเท่ากับ ๒๔ - ๒๕ ปี^{๒๔}

Yun Kim ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุแรกสมรสและภาวะเจริญพันธุ์ใน
 ประเทศเกาหลี พบว่า ก่อนปี ค.ศ. ๑๙๔๕ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของชาย ๒๒.๘ ของ
 สตรี ๑๙.๘ ปี และในปี ค.ศ. ๑๙๖๐ ได้เพิ่มเป็น ๒๘.๑ ปี และ ๒๔.๐ ปี ตามลำดับ การ
 ที่อายุแรกสมรสเพิ่มขึ้นนี้มีผลทำให้ภาวะเจริญพันธุ์ทั้งหมดลดลงประมาณร้อยละ ๑๖ ในกลุ่มที่
 อายุที่ลดลงถึงร้อยละ ๘๗^{๒๕} Dallas F.S. Fernando ได้ศึกษาในประเทศ
 ดังกา พบว่า อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๕๓ - ๑๙๖๓ - ๑๙๖๘ ได้เพิ่ม
 จาก ๒๐.๘ ปี เป็น ๒๓.๑ ปี ตามลำดับ ซึ่งมีผลทำให้อัตราการเกิดลดลงร้อยละ ๓.๒^{๒๖}

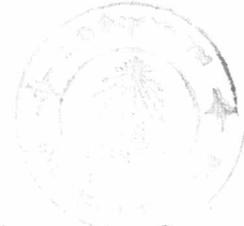
^{๒๒}Ibid., pp. 53 - 54

^{๒๓}D.V. Glass and D.E.C. Eversley, op. cit., p. 152

^{๒๔}Ibid., p. 153

^{๒๕}G.W. Roberts, "Factors and Patterns of Fertility in Areas Where Fertility is Relatively High", The World Population Conference, Vol. I, op. cit., p. 54

^{๒๖}Dallas F.S. Fernando, "Recent Fertility Decline in Ceylon", Population Studies, Vol. 26, No. 3, November 197๔. (London: The Population Investigation Committee, London School of Economics, 197๔) pp. 448 - 449

๒. อิทธิพลของอายุแรกสมรสต่อภาวะเจริญพันธุ์กับปัจจัยทางเศรษฐกิจ

ก. อาชีพ อาชีพที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดอายุแรกสมรสของแต่ละบุคคลให้แตกต่างกันออกไป อันจะมีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ของบุคคลแต่ละอาชีพแตกต่างกันออกไปอีกด้วยการศึกษาที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า จำนวนบุตรเกิดรอดของสตรีจะแตกต่างกันไปตามอาชีพของสามี สามีที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการกสิกรรม มีบุตรเกิดรอด ๔.๘ คน สามีซึ่งมิได้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการกสิกรรมมี ๔.๒ คน โดยแยกเป็นผู้ประกอบวิชาชีพชั้นสูงมี ๔.๓ คน และผู้ประกอบวิชาชีพชั้นรองลงมามี ๔.๒ คน^{๒๓} ดร. ศักดิ์ ฆาสุชนิรันต์ ไลศึกษาการศึกษาราชการซึ่งสมรสแล้วจำนวน ๔๓๔ ราย และครอบครัวชานา ๓๐๖ ราย พบว่า ครอบครัวราชการร้อยละ ๑๘ มีบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน ๔ คน ร้อยละ ๑๓ มี ๒ คน ร้อยละ ๑๖ มี ๓ คน จำนวนบุตรตั้งแต่ ๕ คนขึ้นไปนับว่าไม่เป็นที่ยอมรับ ผู้ที่ไม่มีบุตรเลยมีถึงร้อยละ ๘ ส่วนหัวหน้าครอบครัวที่เป็นชานานั้น ผู้ที่มีบุตร ๕ คนมีจำนวนมากที่สุด บุตร ๖ คน เป็นลำดับที่ ๒ และบุตร ๗ คน เป็นลำดับที่ ๓ เห็นได้ว่าครอบครัวที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีความโน้มเอียงที่จะมีบุตรมากกว่าครอบครัวราชการ^{๒๔}

E. Grebenik and Criselda Rowntree ไลศึกษารายงานการจดทะเบียนของสหราชอาณาจักรในปี ค.ศ. ๑๘๘๔ - ๑๘๘๕ ไลชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างอายุแรกสมรสและลักษณะอาชีพของสามี พบว่า ผู้ปฏิบัติงานใช้วิชาชีพและอาชีพอิสระอื่น ๆ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของชาย ๓๑.๒๒ ปี หญิง ๒๖.๔๐ ปี ชานาชาย ๒๘.๒๓ ปี หญิง ๒๖.๘๑ ปี เสมียนในสำนักงาน ชาย ๒๖.๒๕ ปี หญิง ๒๔.๔๓ ปี กรรมกร ชาย ๒๕.๕๖ ปี หญิง

^{๒๓} Amos H. Hawley and Visid Prachuabmoh, "Eight Month Program Effects: 1965", op. cit., p. 76

^{๒๔} ดร. ศักดิ์ ฆาสุชนิรันต์, "การสำรวจความเห็นเกี่ยวกับการมีบุตรของหัวหน้าครอบครัวที่เป็นข้าราชการและผู้ประกอบอาชีพทางเกษตร", การสัมมนาทางวิชาการแห่งชาติ เรื่องประชากรของประเทศไทย ครั้งที่ ๑, (พระนคร: กองวิจัยสังคมศาสตร์, สภาวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๐๖), หน้า ๒๗๕ - ๒๘๖

๒๓.๖๖ ปี กรมกรเหมืองแร่ชาย ๒๔.๐๖ ปี หญิง ๒๒.๔๖ ปี^{๒๔} Whelpton ได้ศึกษา
ภาวะเจริญพันธุ์ในสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. ๑๙๖๐ พบว่า ผู้ที่ประกอบอาชีพกสิกรรมมีบุตร
๒.๖ คน ผู้ใช้วิชาชีพชั้นสูงมีบุตร ๒.๒ คน ผู้ใช้วิชาชีพระดับรองมีบุตร ๒.๑ คน ผู้ใช้แรง
งานระดับสูงมีบุตร ๒.๔ คน ผู้ใช้แรงงานระดับต่ำมีบุตร ๒.๕ คน^{๓๐} และจากการศึกษา
ของ Leslie Albridge Westoff ในปี ค.ศ. ๑๙๖๙ พบว่า สตรีอายุ ๓๕ - ๔๔ ปี ซึ่ง
มีอาชีพไม่เกี่ยวกับการกสิกรรม มีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๓.๐ คน ในขณะที่ผู้มีอาชีพ
กสิกรรมมีบุตรถึง ๓.๗ คน^{๓๑}

Freedman และ Takeshita ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุแรกสมรสของ
สตรีและอาชีพของสามี พบว่า สตรีที่สมรสแล้วอายุ ๓๕ - ๓๙ ปี ที่สามีมีอาชีพเกี่ยวกับการ
กสิกรรม มีอายุแรกสมรสเท่ากับ ๑๙.๓ ปี สตรีที่สามีเคยประกอบอาชีพกสิกรรมแต่ปัจจุบันมิ
ได้ทำแล้วเท่ากับ ๑๙.๖ ปี สตรีที่สามีไม่เคยประกอบอาชีพกสิกรรมเลย ๒๐.๐ ปี^{๓๒} และ
ยังศึกษาพบว่า ผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการกสิกรรม คู่สมรสที่เคยประกอบอาชีพกสิกรรมแต่
ปัจจุบันมิได้ทำแล้ว และคู่สมรสซึ่งไม่เคยประกอบอาชีพกสิกรรมเลย มีจำนวนบุตรเกิดรอด
๖.๓, ๕.๑ และ ๔.๙ คน ตามลำดับ มีบุตรที่มีชีวิต ๕.๕, ๔.๕ และ ๔.๔ คน ตามลำดับ^{๓๓}
การศึกษาในประเทศมาเลเซีย พบว่า สตรีที่สมรสแล้วอายุ ๓๕ - ๔๔ ปี ที่ทำงานนอกบ้าน
มีอายุแรกสมรส ๒๐.๖ ปี ผู้ไม่เคยทำงานนอกบ้านมีอายุแรกสมรส ๑๙.๓ ปี กลุ่มอายุ ๒๕
ถึง ๓๔ ปี ผู้ที่ทำงานนอกบ้านมีอายุแรกสมรส ๒๒.๐ ปี ผู้ไม่เคยทำงานนอกบ้าน มีอายุแรก

^{๒๔} Donald J. Bogue, op. cit., pp. 642 - 643

^{๓๐} Pascal K. Whelpton and others. Fertility and Family Planning in the United States. (New Jersey: Princeton University Press, 1966) pp. 112 - 113

^{๓๑} Leslie Albridge Westoff and Charles F. Westoff, op. cit., p. 225

^{๓๒} Ronald Freedman and John Y. Takeshita, op. cit., p. 76

^{๓๓} Ibid., p. 71

สมรส ๑๘.๘ ปี กลุ่มอายุ ๑๕ - ๒๔ ปี ผู้ทำงานนอกบ้านมีอายุแรกสมรส ๑๘.๗ ปี ผู้ไม่เคยทำงานนอกบ้าน อายุแรกสมรส ๑๘.๒ ปี^{๓๕} สำหรับภาวะเจริญพันธุ์นั้น พบว่า สตรีกลุ่มอายุ ๓๕ - ๔๔ ปี ซึ่งทำงานนอกบ้านมีบุตรเกิดรอด ๕.๘ คน มีบุตรที่มีชีวิต ๕.๐ คน ผู้ไม่เคยทำงานนอกบ้านมีบุตรเกิดรอด ๕.๗ คน มีบุตรที่มีชีวิต ๕.๐ คน สตรีกลุ่มอายุ ๑๕ - ๒๔ ปี ผู้ที่ทำงานนอกบ้านมีบุตรเกิดรอด ๑.๘ คน มีบุตรที่มีชีวิต ๑.๗ คน ผู้ไม่เคยทำงานนอกบ้านมีบุตรเกิดรอด ๑.๘ คน สำหรับบุตรที่มีชีวิตนั้นมีจำนวนเท่ากับผู้มีงานทำ^{๓๕} Donald Bogue พบว่า อายุแรกสมรสของชาวยังการ์ ในปี ค.ศ. ๑๘๖๐ ของชาย ๒๔.๐ ปี ของสตรี ๒๐.๓ ปี^{๓๖} ซึ่ง Kiser พบว่า ภาวะเจริญพันธุ์ของผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมสูงกว่าผู้มีประกอบอาชีพเกษตรกรรมถึงร้อยละ ๓๐ - ๔๐ ในระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๑ และในระยะหลังสงครามก็เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๕๐ - ๖๐ แต่ในปี ค.ศ. ๑๘๕๘ กลับพบว่า ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมสูงกว่าสตรีผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมถึงร้อยละ ๑๐^{๓๗}

ข. รายได้และฐานะทางเศรษฐกิจ รายได้และฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนมีส่วนในการกำหนดอายุแรกสมรสและภาวะเจริญพันธุ์แตกต่างกันไป การศึกษาที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า สตรีที่มีที่ดินในครอบครองจำนวน ๒๐ ไร่ขึ้นไป มีบุตรเกิด

^{๓๕} National Family Planning Board Malaysia, Report on West Malaysian Family Survey 1966 - 1967. (Kuala Lumpur: National Family Planning Board Malaysia, 1969) p. 242

^{๓๕} Ibid., p. 235

^{๓๖} Donald J. Bogue, op. cit., p. 319

^{๓๗} Clyde V. Kiser, "Social Economics and Religious Factors in the Differential Fertility of Low Income Countries", World Population Conference 1965, Vol. 2, (New York: United Nations, 1967) p. 219

รอก ๔.๘ คน สตรีที่มีถิ่น ๑๐ - ๑๙ ไร่ มี ๔.๘ คน และผู้ที่ต่ำกว่า ๑๐ ไร่ จะมีบุตร
 เกิดรอด ๕.๐ คน^{๓๘} การศึกษาที่อำเภอบางเขน จังหวัดพระนคร พบว่า ผู้ที่มีระดับความ
 มั่งคั่ง ๒๕ คะแนนขึ้นไป มีอัตราการของการตั้งครรภ์ร้อยละ ๘.๓ ผู้มีคะแนน ๑๕ - ๑๙ มีอัตรา
 ของการตั้งครรภ์ร้อยละ ๒๓.๕ และผู้มีคะแนนต่ำกว่า ๕ ลงไป มีอัตราการตั้งครรภ์ร้อยละ
 ๑๖.๕^{๓๙} การศึกษาของ ดร. ศักดิ์ ฆาสุชนิรันดร์ เกี่ยวกับจำนวนบุตรของข้าราชการจำนวน
 ๔๓๔ ราย พบว่า จำนวนบุตรของข้าราชการมีส่วนสัมพันธ์กับตำแหน่งทางราชการของหัวหน้า
 ครอบครัว คือกลุ่มที่มีบุตรตั้งแต่ ๑ - ๕ คน ข้าราชการชั้นพิเศษเป็นพวกที่มีบุตรในกลุ่มนี้มาก
 ที่สุด ชั้นเอก โท ทรี จัตวา มีจำนวนบุตรในกลุ่มนี้น้อยลงมาตามลำดับ ในทางตรง
 กันข้าม ในกลุ่มที่มีบุตร ๖ - ๑๐ คนขึ้นไปปรากฏว่า ข้าราชการชั้นจัตวามีบุตรในกลุ่มนี้มากที่สุด
 และจำนวนบุตรจะลดลงเมื่อสถานภาพทางราชการสูงขึ้น ข้าราชการชั้นพิเศษ มีบุตรใน
 กลุ่มนี้น้อยที่สุด^{๔๐} การศึกษาเกี่ยวกับอายุแรกสมรส ในเขตชนบทของประเทศไทยของ
 สมหมาย วันสอน พบว่า สตรีที่มีฐานะยากจนมาก จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยต่ำกว่าสตรี
 ที่มีฐานะปานกลางและค่อนข้างดีประมาณ ๐.๖ ปี คือ สตรีที่มีฐานะยากจนมากอายุแรกสมรส
 ๑๘.๘ ปี สตรีที่มีฐานะค่อนข้างดี ๒๐.๔ ปี^{๔๑} ในด้านเกี่ยวกับภาวะเจริญพันธุ์นั้น

^{๓๘} Amos H. Hawley and Visid Prachuabmoh "Eight - Month Program Effects: 1965", op. cit., p. 76

^{๓๙} Donald O. Cowgill and others, op. cit., p. 38

^{๔๐} ดร. ศักดิ์ ฆาสุชนิรันดร์ "การสำรวจความเห็นเกี่ยวกับการมีบุตรของหัวหน้าครอบครัว
 ที่เป็นข้าราชการและผู้ประกอบการอาชีพทางเกษตร", เรื่องเดิม, หน้า ๒๗๘ - ๒๗๙

^{๔๑} สมหมาย วันสอน "ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากร ที่มีอิทธิพลต่ออายุแรก
 สมรสของคนไทยในชนบท", (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย ๒๕๑๔) หน้า ๓๕

สุวัฒนา วิบูลย์เศรษฐ์ พบว่า สตรีซึ่งอยู่ในครอบครัวซึ่งมีเนื้อที่ใช้ในการเพาะปลูกมากกว่า จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดมากกว่า^{๔๒} นอกจากนี้พบอีกว่าจำนวนบุตรเกิดรอดของสตรีในทุกอายุจะลดลงเมื่ออายุแรกสมรสของสตรีสูงขึ้น คือ สตรีที่สมรสอายุต่ำกว่า ๑๕ ปี จะมีจำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๓.๖ คน และสตรีที่สมรสเมื่ออายุ ๓๐ ปีขึ้นไป จำนวนบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ยเพียง ๒.๙ คน เท่านั้น^{๔๓}

Malthus ได้ศึกษาพบว่า ขนาดครอบครัวโดยเฉลี่ยของผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง มักจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำอันเกิดเนื่องจากการเลื่อนการสมรสออกไป และวิธีการนี้เริ่มเกิดขึ้นในหมู่ชนชั้นสูงก่อน^{๔๔} ในปี ค.ศ. ๑๙๓๐ ได้มีการศึกษาถึงความแตกต่างของภาวะเจริญพันธุ์ พบว่า ขนาดของครอบครัวและฐานะมีความสัมพันธ์ในทางกลับกัน คือในหมู่ชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงขนาดครอบครัวจะเล็ก ผู้ที่มีฐานะต่ำจะมีขนาดครอบครัวใหญ่กว่า แต่ปรากฏว่าไม่เป็นจริงในประเทศสวีเดนและประเทศทางตะวันตก^{๔๕} Easterlin ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวและภาวะเจริญพันธุ์ จากทะเบียนราษฎรของประเทศสวีเดนระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๖๔ - ๑๙๖๖ พบว่า สตรีที่สมรสเมื่ออายุต่ำกว่า ๒๕ ปี ซึ่งครอบครัวมีรายได้ ๒๐,๐๐๐ - ๔๐,๐๐๐ เหรียญ (สวีเดน) มีบุตรเพียง ๒.๐๑ คน ในขณะที่ครอบครัวซึ่งมีรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ เหรียญ (สวีเดน) มีบุตร ๒.๖๗ คน^{๔๖}

^{๔๒}สุวัฒนา วิบูลย์เศรษฐ์ "การเจริญพันธุ์ของสตรีไทยในเขตชนบท" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ แผนกวิชาสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๓) หน้า ๔๔

^{๔๓}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖

^{๔๔}William Petersen, Population. (New York: The Macmillan Company, 1961) p. 517

^{๔๕}Ibid., p. 296

001113

^{๔๖}Eva M. Bernhardt, "Fertility and Economic Status - Some Recent Findings on Differentials in Sweden", Population Studies, Vol. 26 No. 2, July 1972. (London: The Population Investigation Committee, London School of Economics, 1972) pp. 177 - 178

การศึกษาในรัฐไมซอร์ ประเทศอินเดีย พบว่า อายุแรกสมรสของผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการเกษตรกรรมและผู้ประกอบอาชีพอื่นซึ่งมิใช่เกษตรกรรม ไม่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด คืออายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย ๑๔.๗ ปี^{๔๗} นอกจากนี้ยังศึกษาพบว่าสตรีที่สมรสเมื่ออายุมากขึ้นจะมีจำนวนบุตรน้อยลง คือสตรีที่มีอายุแรกสมรสเท่ากับ ๒๒ ปีขึ้นไป มีบุตร ๒.๒ คน ในขณะที่สตรีที่สมรสเมื่ออายุต่ำกว่า ๑๔ ปี มีบุตรถึง ๔.๔ คน^{๔๘} จากการศึกษาของ Ronald Freedman และ John Y. Takeshita ในไต้หวัน พบว่า ผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า ๑,๐๐๐ เหรียญ (ไต้หวัน) มีอายุแรกสมรส ๑๘.๕ ปี ผู้มีรายได้ ๒,๐๐๐ ถึง ๒,๔๘๘ เหรียญไต้หวัน มีอายุแรกสมรส ๒๐.๓ ปี และผู้มีรายได้ ๒,๕๐๐ เหรียญ (ไต้หวัน) ขึ้นไปมีอายุแรกสมรส ๑๘.๑ ปี^{๔๙} สำหรับภาวะเจริญพันธุ์ พบว่า ผู้มีรายได้ต่ำกว่า ๑,๐๐๐ เหรียญ (ไต้หวัน) ๒,๐๐๐ - ๒,๔๘๘ เหรียญ (ไต้หวัน) และ ๒,๕๐๐ เหรียญ (ไต้หวัน) ขึ้นไปมีจำนวนบุตรเกิดรอด ๕.๕, ๕.๐ และ ๕.๕ คน ตามลำดับ มีบุตรที่มีชีวิต ๔.๖, ๔.๗ และ ๕.๐ คน ตามลำดับ^{๕๐} Leslie Albridge Westoff และ Charles F. Westoff ได้ให้ความเห็นไว้ว่า ครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่มั่นคงมักเลื่อนการสมรสออกไป เนื่องจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในแรงงานและเพื่อต้องการเลื่อนการมีบุตรออกไปอีกด้วย^{๕๑} นอกจากนี้ยังพบว่าสตรีที่เคยสมรสแล้วอายุ ๓๕ - ๔๔ ปี ซึ่งมีรายได้ ๑๕,๐๐๐ เหรียญ ขึ้นไป มีบุตรเกิดรอด ๒.๔ คน ผู้มีรายได้ ๗,๕๐๐ - ๘,๘๘๘ เหรียญ มีบุตร ๓.๑ คน และผู้มีรายได้ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ เหรียญ มีบุตรถึง ๓.๗ คน^{๕๒}

^{๔๗} United Nations, The Mysore Population Study, Report on the Field Survey carried out in selected areas of Mysore State, India. (New York: United Nations, 1961) pp. 100 - 103

^{๔๘} Ibid., p. 117

^{๔๙} Ronald Freedman and John Y. Takeshita, op. cit., p. 78

^{๕๐} Ibid., p. 72

^{๕๑} Leslie Albridge Westoff and Charles F. Westoff, op. cit., p. 15

^{๕๒} Ibid., p. 225

Abhayaratne และ Jayewardene ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของอายุแรกสมรส กับรายได้ของครอบครัวและภาวะเจริญพันธุ์ในเขต South West Coast ประเทศลังกา พวหา กลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่าเดือนละ ๒๐๐ รูปี มีอายุแรกสมรส ๑๙.๗๕ ปี กลุ่มที่มีรายได้ ๒๐๐ - ๓๙๙ รูปี เทากับ ๒๐.๗๕ ปี กลุ่มที่มีรายได้ ๔๐๐ - ๕๙๙ รูปี เทากับ ๒๓.๐๕ ปี กลุ่มที่มีรายได้ ๖๐๐ - ๗๙๙ รูปี เทากับ ๒๓.๕๐ ปี กลุ่มที่มีรายได้ ๘๐๐ - ๙๙๙ รูปี ๒๓.๘๓ ปี กลุ่มที่มีรายได้สูงกว่า ๑,๐๐๐ รูปี เทากับ ๒๓.๑๘ ปี^{๕๓} นอกจากนี้ยังได้ศึกษา พวหา ในเขตเดียวกันนี้ผู้มีรายได้ต่ำกว่า ๒๐๐ รูปี ๒๐๐ - ๓๙๙ รูปี ๔๐๐ - ๕๙๙ รูปี ๖๐๐ - ๗๙๙ รูปี ๘๐๐ - ๙๙๙ รูปี และ ๑,๐๐๐ รูปี ขึ้นไป มีขนาดของครอบครัวสมบูรณ์ โดยเฉลี่ยเทากับ ๔.๘, ๔.๙, ๔.๔, ๓.๕, ๓.๓ และ ๔.๑ คน ตามลำดับ^{๕๔}

๓. อิทธิพลของอายุแรกสมรสต่อภาวะเจริญพันธุ์กับปัจจัยทางกานสังคม

ก. การศึกษา จากการศึกษาในประเทศต่าง ๆ พบว่า การศึกษาของสามี และภรรยาที่มีอิทธิพลแทรกกระหว่างอายุแรกสมรสและภาวะเจริญพันธุ์ ทำให้แตกต่างกันไปใน แต่ละกลุ่มการศึกษาคือ การศึกษาที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า สตรีที่ไม่มี การศึกษาเลยมีอายุแรกสมรสเทากับ ๒๐.๙ ปี และมีบุตรเกิดรอด ๕.๕ คน ผู้จบการศึกษาชั้น ประถมปีที่ ๔ อายุแรกสมรส ๒๐.๕ ปี มีบุตรเกิดรอด ๔.๓ คน ส่วนผู้จบการศึกษาชั้นประถม ปีที่ ๕ ขึ้นไปมีอายุแรกสมรสเทากับ ๒๑.๓ ปี มีบุตรเกิดรอด ๓.๗ คน^{๕๕} การศึกษาของ ภรรยา สักดิ์ ผาสุขนิรันดร์ พบว่า จำนวนบุตรของข้าราชการมีส่วนสัมพันธ์กับระดับการศึกษาของ หัวหน้าครัวเรือน คือ ผู้มีการศึกษาอยู่ในชั้นสูงมีบุตรมากที่สุดในกลุ่มบุตร ๑ - ๕ คน ผู้มี การศึกษาอยู่ในชั้นต่ำ มีบุตรมากที่สุดในกลุ่มบุตร ๖ - ๑๐ คน ขึ้นไป ในกลุ่มซึ่งมีบุตร ๒ คน

^{๕๓} O.E.R. Abhayaratne and C.H.S. Jayewardene, op. cit., p. 225

^{๕๔} Ibid., p. 295

^{๕๕} Amos H. Hawley and Visid Prachuabmoh, "Fertility before the Program Began: 1964", op. cit., pp. 23 - 35

มีหัวหน้าครัวเรือน ๓๓ ราย เป็นผู้ที่จบชั้นอุดมศึกษาเสีย ๔๗ คน จบการศึกษาประถม ๑-๔ มีจำนวน ๑ ราย เท่านั้น ส่วนในกลุ่มซึ่งมีบุตร ๑๐ คน ขึ้นไปนั้น มีหัวหน้าครัวเรือน ๑๕ ราย เป็นผู้ที่จบชั้นอุดมศึกษา เพียง ๒ คน และจบมัธยม ๑ - ๖ เท่ากับ ๘ คน^{๕๖}

Paul K. Hatt ได้ทำการศึกษาในประเทศเปอร์โตริโก พบว่า วายูแรกสมรสของสตรีจะสูงขึ้นเมื่อมีการศึกษาสูงขึ้น คือ สตรีที่ไม่มีการศึกษาเลยอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๑๘.๘๖ ปี ผู้จบการศึกษาประถมปีที่ ๕ เท่ากับ ๑๘.๘๖ ปี ผู้จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เท่ากับ ๑๙.๕๑ ปี ผู้จบการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย เท่ากับ ๒๑.๑๔ ปี และผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ๒๓.๔๓ ปี^{๕๗} และจากการศึกษาในครั้งนี้ยังพบควยว้ออัตราการตั้งครรภ์โดยเฉลี่ยของสตรีในแต่ละระดับการศึกษาไม่แตกต่างกันมากนัก คือ ๓.๖-๓.๘ ครั้ง^{๕๘}

Abhayaratne และ Jayewardene ได้ศึกษาในประเทศสิงคโปร์ พบว่า ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศนั้น สตรีที่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้มีอายุแรกสมรส ๑๗.๐๘ ปี สตรีที่สามารถอ่านออกเขียนได้ ๑๗.๔๔ ปี สตรีที่จบการศึกษาระดับประถม ๑๘.๖๕ ปี สตรีที่จบการศึกษาระดับมัธยม ๒๑.๕๘ ปี และสตรีที่จบการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ๓๒.๕๐ ปี^{๕๙} ซึ่งพบว่า ในเขตนี้ขนาดของครอบครัวสมบูรณ์โดยเฉลี่ยของผู้ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ ผู้สามารถอ่านออกเขียนได้ ผู้จบการศึกษาระดับประถม ผู้จบการศึกษาระดับมัธยมและ ผู้จบการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย เท่ากับ ๕.๒, ๕.๑, ๖.๘, ๕.๘ และ ๕.๕ คน ตามลำดับ^{๖๐}

^{๕๖} คร. คักกี ฆาสูซนิรันต์, "การสำรวจความเห็นเกี่ยวกับการมีบุตรของหัวหน้าครอบครัวที่เป็นข้าราชการและผู้ประกอบการอาชีพทางเกษตร" เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗๕

^{๕๗} Paul K. Hatt, Backgrounds of Human Fertility in Puerto Rico: A Sociological Survey, (New Jersey: Princeton University Press, 1952) p. 130

^{๕๘} Ibid., p. 328

^{๕๙} O.E.R. Abhayaratne and C.H.S. Jayewardene, op. cit., p. 254

^{๖๐} Ibid., p. 303

Richard และ Nancy Ruggles ได้ศึกษาถึงภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีในเขตเมือง
ในแถบกลางของภาคเหนือประเทศสหรัฐอเมริกา โดยใช้ข้อมูลจากสำมะโนประชากรปี ค.ศ.
๑๙๕๐ พบว่า อายุแรกสมรสของสตรีโดยเฉลี่ยต่ำกว่า ๒๔ ปี สตรีจบการศึกษาชั้นวิทยาลัย
จะมีบุตรมากกว่าสตรีที่จบชั้นมัธยม แต่สตรีที่สมรสเมื่ออายุสูงกว่า ๒๔ ปี ขึ้นไป สตรีที่จบชั้น
มัธยมจะมีบุตรมากกว่าสตรีที่จบการศึกษาชั้นวิทยาลัย^{๖๑} และจากการศึกษาของ Whelpton
พบว่า สตรีที่จบชั้นประถมศึกษาจะมีบุตรเกิดรอด ๓.๑ คน และผู้ที่จบชั้นมัธยมศึกษาจะมีบุตร
เกิดรอด ๒.๖ คน^{๖๒}

R.P. Dore ได้ศึกษาอายุแรกสมรสในเขตชนบทของประเทศญี่ปุ่น พบว่า ในปี
ค.ศ. ๑๙๑๐ อายุแรกสมรสของชาย ๒๖.๘๔ ปี สตรี ๒๒.๘๒ ปี และในปี ค.ศ. ๑๙๕๐
ได้เพิ่มขึ้นเป็น ๒๘.๘๕ ปี และ ๒๔.๖๑ ปี ตามลำดับ เขาได้อธิบายว่าสาเหตุที่ทำให้อายุ
แรกสมรสสูงขึ้นนี้ก็เนื่องมาจากโอกาสในการได้รับการศึกษาสูงขึ้น^{๖๓} การศึกษาถึงภาวะเจริญ
พันธุ์ พบว่า สตรีญี่ปุ่นที่จบชั้นประถมศึกษาจะมีบุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย ๒ - ๓ คน สตรีที่จบ
ชั้นมัธยมศึกษาจะมีเพียง ๑ - ๘ คน^{๖๔}

^{๖๑} Richard and Nancy Ruggles, Differential Fertility in United States Census Data, Demographic and Economic Change in Developed Countries. (Princeton: Princeton University Press, 1960) pp. 155-176

^{๖๒} Whelpton, and Others, op. cit., p. 95

^{๖๓} R.P. Dore, "Japanese Rural Fertility, Some Social and Economics Factors", Populatio Studies, Vol. VII, 1953 - 1954, pp. 62 - 64

^{๖๔} Japan, The Population Problems Research Council, Summary of Ninth National Survey of Family Planning, (Tokyo: 1968) p. 34

Dr. Watter Mertens ได้คำนวณอายุแรกสมรสของประเทศอียิปต์ พบว่า ในปี ค.ศ. ๑๙๖๐ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของชาย ๒๔.๗ ปี สตรี ๑๙.๒ ปี ในปี ค.ศ. ๑๙๔๗ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของชาย ๒๔.๘ ปี สตรี ๑๘.๑ ปี^{๖๕} Janet Abu - Lughod ได้ชี้ให้เห็นว่าระดับการศึกษาของสตรีมีความสัมพันธ์โดยตรงต่อภาวะเจริญพันธุ์ โดยเฉพาะในกลุ่มสตรีที่มีระยะเวลาสมรสยาวนาน ผู้ที่ไม่รู้หนังสือจะมีบุตร เกิดรอด ๘.๔ คน และผู้ที่จบชั้นมัธยมศึกษาจะมีเพียง ๔.๘ คนเท่านั้น^{๖๖}

David Yaukey ศึกษาในประเทศเลบานอน พบว่า สตรีที่นับถือศาสนาคริสต์ เคียนที่ไม่ได้รับการศึกษาเลยและอาศัยอยู่ในชนบท อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย ๑๘.๑ ปี และมีบุตรที่มีชีวิต ๘.๑๖ คน สตรีที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง มีการศึกษา อายุแรกสมรส โดยเฉลี่ย ๒๑.๑ ปี และมีบุตรที่มีชีวิต ๓.๔๔ คน^{๖๗}

การศึกษาในรัฐ Bangalore ประเทศอินเดีย พบว่า อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย ระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๑๘ - ๑๙๒๗ ของผู้ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ เท่ากับ ผู้สามารถอ่านออกเขียนได้คือ ๒๔.๒ ปี ผู้จบการศึกษาชั้นมัธยม ๒๕.๓ ปี และผู้ที่จบ การศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ๒๖.๗ ปี^{๖๘} การศึกษาของ Chandrasekharan พบว่า

^{๖๕} Donald J. Bogue, op. cit., p. 323

^{๖๖} Janet Abu - Lughod, "The Emergence of Differential Fertility in Urban Egypt", The Milbank Memorial Fund Quarterly. Vol. XVIII, No. 2 (1965) pp. 236 - 237

^{๖๗} David Yaukey, op. cit., p. 51

^{๖๘} United Nations, The Mysore Population Study, Report on The Field Survey Carried out in selected areas of Mysore State, India, op. cit., p. 99

ในรัฐเดียวกันนี้ ขนาดครอบครัวสมบูรณ์โดยเฉลี่ยของสตรีที่ยังอยู่กับสามีอายุ ๕ ปี ในกลุ่มซึ่งไม่ได้รับการศึกษาหรือได้รับการศึกษาขั้นต้น หรือจบการศึกษาระดับปานกลาง เท่ากับ ๖.๐ คน ขึ้นไป ผู้ที่จบการศึกษาขั้นสูงมี ๕ คน และผู้ที่จบวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย จะมีเพียง ๒ คน เท่านั้น^{๖๘}

การศึกษาของ William Petersen ในประเทศสหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ. ๑๙๕๐ พบว่า สตรีนิวสาวซึ่งได้รับการศึกษาชั้นวิทยาลัย ๔ ปี นั้น มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย ๒๓.๒ ปี ผู้ที่ได้รับการศึกษาจากวิทยาลัย ๑ - ๓ ปี เท่ากับ ๒๒.๕ ปี สตรีซึ่งไม่ได้รับการศึกษาเลย เท่ากับ ๒๓.๘ ปี^{๖๙} สำหรับภาวะเจริญพันธุ์นั้น ผู้ที่ได้รับการศึกษาชั้นวิทยาลัย ๔ ปีขึ้นไป มีขนาดครอบครัวสมบูรณ์ ๑.๖ คน ผู้ที่ได้รับการศึกษาจากวิทยาลัย ๑ - ๓ ปี มี ๑.๖ คน ผู้ที่ได้รับการศึกษาชั้นประถมหรือไม่ได้รับการศึกษาเลย มี ๒.๖ คน^{๗๑}

ข. การทำงานนอกบ้านของสตรี จากการคำนวณอัตราส่วนร้อยละของสตรีผู้กระทำงานในเชิงเศรษฐกิจของประเทศไทย จากสำมะโนประชากร ปี พ.ศ. ๒๕๐๓ พบว่า สตรีอายุ ๑๑ ปีขึ้นไปทำงานในเชิงเศรษฐกิจนั้น มีถึงร้อยละ ๙๙.๒ ในจำนวนนี้ผู้มีอายุระหว่าง ๑๕ - ๒๔ ปี มีถึงร้อยละ ๔๕.๘ ของสตรีที่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจทั้งหมด^{๗๒}

^{๖๘} Ansley J. Coale and Edgar Hoover, Population Growth and Economic Development in Low - Income Countries. (Princeton: Princeton University Press, 1958) p. 48

^{๖๙} William Petersen, op. cit., p. 233

^{๗๑} Ibid., p. 220

^{๗๒} National Statistical Office, op. cit., p. 27

จากการศึกษาของ Yun Kim ในประเทศเกาหลี หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ พบว่า สตรีเกาหลีส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาสูงและมีอัตราการเข้าร่วมแรงงานมากขึ้น อันเนื่องมาจากการพัฒนาทางอุตสาหกรรม ซึ่งมีผลทำให้เลื่อนการสมรสออกไป จากสำมะโนประชากร ปี ค.ศ. ๑๙๕๕ สตรีอายุระหว่าง ๑๔ - ๔๕ ปี ซึ่งทำงานนอกบ้าน มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก ๑๓.๐ ปี ในปี ค.ศ. ๑๙๓๕ เป็น ๒๑.๓ ปี ใน ค.ศ. ๑๙๖๐ ภาวะเจริญพันธุ์ในปี ค.ศ. ๑๙๓๕ - ๑๙๖๐ ลดลงถึงร้อยละ ๑๖.^{๗๓} James A. Palmore ก็ได้ศึกษาถึงอายุแรกสมรสและภาวะเจริญพันธุ์ในภาคใต้ของเกาหลี ได้พบว่า ในครอบครัวขยายซึ่งสตรีไม่ชอบรับผิดชอบในเรื่องการทำมาหากินมากนัก สตรีมีอายุแรกสมรส ๒๐.๑ ปี ครอบครัวเดี่ยว สตรีมีอายุแรกสมรส ๒๐.๒ ปี สำหรับจำนวนบุตรเกิดรอดคนนั้น พบว่า มีจำนวนเท่ากันคือ ๓.๖ คน^{๗๔}

Harvey Leibenstein พบว่า ในประเทศอียิปต์ ผู้ที่มีการศึกษาก็มักจะสมรสเมื่ออายุมากและมีอัตราการเข้าร่วมแรงงานสูง ซึ่งมีผลทำให้ภาวะเจริญพันธุ์ต่ำลง^{๗๕} จากการศึกษาของ Judith Davis Blake ก็ได้ให้เหตุผลสนับสนุนที่ว่า การทำงานนอกบ้านของสตรีมีส่วนเลื่อนอายุแรกสมรสออกไป และยังมีผลทำให้ขนาดครอบครัวที่สมบูรณ์เล็กลง^{๗๖}

^{๗๓} Yun Kim, "Age at Marriage and the Trend of Fertility in Korea", Population and Family Planning in the Republic of Korea, Vol. 1 (Seoul: The Ministry of Health and Social Affairs, March 1970) pp. 440 - 441

^{๗๔} James A. Palmore, "Population Change Confugal Status and the Family" Draft Working Paper No. 4. Economic Commission for Asia and the Far East; Regional Seminar on the Population Aspects of Social Development, 11 - 20 January, 1972. (Bangkok, Thailand: 1972) (Mimeograph)

^{๗๕} Harvey Leibenstein, "The Impact of Population Growth on Economic Welfare Nontraditional Elements", Rapid Population Growth Consequences and Policy Implications, Vol. II. (Baltimore: The John Hopkins Press, 1971) p. 163

^{๗๖} Judith Davis Blake, "Parental Control, Delayed Marriage, and Population Policy", World Population Conference 1965, Vol. II. (New York: United Nations, 1967) p. 132

Stephen H.K. Yeh ได้ทำการศึกษาอายุแรกสมรสในประเทศสิงคโปร์ พบว่า อายุแรกสมรสของชาวมาเลเซีย ซึ่งเป็นกลุ่มที่สตรีทำงานนอกบ้านน้อย อายุแรกสมรสของสตรีเพิ่มขึ้นจาก ๑๘.๐ ปี ใน ค.ศ. ๑๙๖๑ เป็น ๑๙.๓ ปี ใน ค.ศ. ๑๙๖๔ ในขณะที่ชาวจีนซึ่งเป็นกลุ่มที่มีอัตราส่วนของสตรีทำงานนอกบ้านมากกว่า อายุแรกสมรสของสตรีเพิ่มขึ้นจาก ๒๐.๗ ปี ใน ค.ศ. ๑๙๔๑ เป็น ๒๓.๗ ปี ใน ค.ศ. ๑๙๖๔ เขายังได้กล่าวสรุปไว้ควยว่า การเปลี่ยนแปลงในอายุแรกสมรสของคน ๒ กลุ่มนี้มีผลทำให้ภาวะเจริญพันธุ์ ลดลงควย^{๗๓}

การศึกษาในประเทศเคนมารัก ในปี ค.ศ. ๑๙๓๘ พบว่า ผู้สมรสซึ่งภรรยาทำงานนอกบ้านเต็มเวลา ผู้ที่สมรสเมื่ออายุต่ำกว่า ๒๕ ปี กลุ่มผู้ทำงานวิชาชีพชั้นสูงเป็นกลุ่มซึ่งมีบุตรน้อย แต่สำหรับผู้สมรสเมื่ออายุสูงกว่า ๒๕ ปี กลุ่มกรรมกรกลับเป็นพวกที่มีบุตรน้อยกว่า^{๗๔}

Siffman ซึ่งทำการศึกษาในรัสเซีย ๒ มลรัฐ คือ Armenia และ Azerbaijan นั้น พบว่า ก่อนการปฏิวัติในรัสเซีย ปี ค.ศ. ๑๙๔๗ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยประมาณ ๑๗ ปี และในระยะหลังสงครามก็ได้เพิ่มสูงขึ้น ทั้งยังมีส่วนทำให้ภาวะเจริญพันธุ์หรือขนาดของครอบครัวโดยสมบูรณ์ลดลงควย อันเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมและการที่สตรีมีโอกาสนในการประกอบอาชีพหารายได้นอกบ้านมากขึ้น^{๗๕}

^{๗๓} Stephen H.K. Yeh, "Some Observations on Fertility Decline in Singapore," Population Problem in the Pacific edited by Minoru Tachi and Minoru Muramatsu, Conveners of the Congress Symposium No. 1, The Eleventh Pacific Science Congress, Tokyo, 1966 pp. 99 - 102.

^{๗๔} Gwendolyn Z. Johnson, Differential Fertility in European Countries Demographic and Economic Change in Developed Countries: (Princeton: Princeton University Press, 1960) pp. 61 - 62

^{๗๕} R.I. Siffman, "Age at Marriage as a Demographic Factor in Conditions of High Fertility," World Population Conference 1965, Vol. II, (New York: United Nations, 1967) pp. 177 - 178

การศึกษาในจาไมกา พบว่า ในช่วงปี ค.ศ. ๑๙๔๔ - ๑๙๕๔ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรีได้เพิ่มสูงขึ้น อันเป็นผลเนื่องมาจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและประชากร มีแนวโน้มที่จะชอบครอบครัวขนาดเล็กลง^{๔๐} และยังมีพบอีกว่า สตรีที่สมรสแล้วอายุ ๓๐ - ๔๐ ปี ซึ่งทำงานเพื่อค่างานหรือเงินเดือน มีจำนวนครั้งการตั้งครรภ์โดยเฉลี่ย ๕.๓ ครั้ง ส่วนสตรีอื่น ๆ มีการตั้งครรภ์ ๗.๓ ครั้ง^{๔๑} การศึกษาของ Hasan M. Husein ในสาธารณรัฐอาหรับก็แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาทางอุตสาหกรรมและการเกษตรทำให้อายุแรกสมรสของสตรีสูงขึ้น และภาวะเจริญพันธุ์ลดต่ำลง^{๔๒} Leslie Albridge Westoff และ Charles F. Westoff ได้ทำการศึกษาในสหรัฐอเมริกาและสรุปไว้ว่า อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงขึ้นทำให้สตรีเลื่อนระยะการมีบุตรออกไปอีก ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่สตรีเข้าไปมีส่วนร่วมในแรงงานสูงรวมทั้งความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจด้วย^{๔๓}

Edwin D. Driver ได้ทำการวิจัยในประเทศอินเดีย พบว่า สตรีซึ่งทำงานนอกบ้าน มีอายุแรกสมรสสูงกว่าสตรีซึ่งไม่ทำงานนอกบ้าน^{๔๔} นอกจากนี้ยังศึกษาพบว่า สตรีที่ทำงานนอกบ้านมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่อยู่บ้านเฉย ๆ^{๔๕}

^{๔๐} J. Mayone Stycos and Kurt W. Back, The Control Human Fertility in Jamaica. (New York: Cornell University Press, 1964) pp. 182 - 183

^{๔๑} Ibid., p. 283

^{๔๒} Hasan M. Husein, "Demographic, Economic and Social Factors in Fertility in the United Arab Republic" Proceedings Seventh Conference of the International Planned Parenthood Federation, February 10 - 16, 1963 Theme Changing Patterns in Fertility. (Amsterdam: Excerpta Medica Foundation, 1964) pp. 52 - 54

^{๔๓} Leslie Albridge Westoff and Charles F. Westoff, op.cit., p. 215

^{๔๔} Edwin D. Driver, Differential Fertility in Central India. (New Jersey: Princeton University Press, 1963) pp. 67 - 68

^{๔๕} Ibid., p. 94

การศึกษาของ สมหมาย วันสอน พบว่า สตรีที่ทำงานนอกร้านก่อนการสมรส จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงกว่าสตรีที่ไม่ได้ทำงานประมาณ ๐.๖ ปี คืออายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของกลุ่มแรก ๒๐.๖ ปี และกลุ่มหลัง ๑๙.๘ ปี^{๘๖} การศึกษาของ สุวัทนา วิบูลย์เศรษฐ พบว่า จำนวนบุตรเกิดรอดของสตรีที่ไม่เคยทำงานนอกร้านกับ สตรีที่ทำงานเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน มีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อยเท่านั้น^{๘๗}

ปัจจัยด้านอื่น ๆ

ก. การใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธิ นอกจากอายุแรกสมรสจะมีส่วนในการ กำหนดภาวะเจริญพันธุ์แล้ว ปัจจุบันการใช้หรือไม่ใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธิสมัยใหม่ น่าจะมีผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีอย่างมากทีเดียว

การศึกษาที่อำเภอบางเขน จังหวัดพระนคร พบว่า สตรีมักจะเริ่มใช้วิธีการ ป้องกันการปฏิสนธิเมื่ออายุ ๒๕ ปีขึ้นไป^{๘๘} และมีบุตรแล้วประมาณ ๓ คน ผู้ที่มีบุตร แล้วประมาณ ๔.๖ คน มักจะนิยมวิธีการทำหมันมากกว่าวิธีอื่น ๆ

^{๘๖} สมหมาย วันสอน, เรื่องเคม, หน้า ๒๒

^{๘๗} สุวัทนา วิบูลย์เศรษฐ, เรื่องเคม, หน้า ๘๒

^{๘๘} Donald O. Cowgill and others, op. cit., p. 197

^{๘๘} Ibid., pp. 203 - 205

วราภรณ์ พุ่มจำปา พบว่า อัตราการรับเอาวิธีการป้องกันการปฏิสนธิมาปฏิบัติ นั้น จะทำในกลุ่มที่ระยะเวลาสมรสไม่นาน คือ ๐ - ๔ ปี และอัตราจะเพิ่มขึ้นเมื่อระยะเวลาสมรสนานขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีระยะเวลาสมรส ๑๐ - ๑๔ ปี และจะลดลงเมื่อระยะเวลาสมรส ๑๕ ปี ขึ้นไป^{๑๐} และยังพบอีกว่าอัตราการรับจะเพิ่มขึ้นในกลุ่มที่มีบุตรเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มสตรีที่มีบุตร ๕ - ๖ คน และจะลดลงในกลุ่มสตรีที่มีบุตร ๗ คน ขึ้นไป^{๑๑}

อารี สมบูรณ์สุข ได้รายงานการรับเอาวิธีการป้องกันการปฏิสนธิด้วยการใช้ห่วงอนามัยคุมกำเนิดในระยะ ๘ เดือนแรกของโรงพยาบาลจุฬาลงกรณไว้ว่า ผู้ที่มีบุตร ๓-๕ คน จะมีอัตราการมารับบริการสูงสุด^{๑๒}

^{๑๐}วราภรณ์ พุ่มจำปา, "ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ที่ยอมรับเอาวิธีการวางแผนครอบครัวมาใช้ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี" (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท บัณฑิต แผนกวิชาสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๓) หน้า ๒๓

^{๑๑}เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๓

^{๑๒}นายแพทย์อารี สมบูรณ์สุข, นายแพทย์นิกร คูสัตตสิน, นายแพทย์ตะวันฉาย ศิริวงศ์ และนายแพทย์หทัย เทพพิสัย, "A Report on the First Eight Months of an IUD Service in an Urban Hospital in Thailand", การสัมมนาทางวิชาการแห่งชาติเรื่องประชากรของประเทศไทย ครั้งที่ ๒ (พระนคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๐๘) หน้า ๕๐

สังข์ เปล่งวานิช และ มณีสวี อุณหัณฑ์ พบว่า ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ สตรีผู้มารับบริการผ่าตัดทำหมันนั้นส่วนใหญ่เป็นผู้มีบุตรแล้ว ๕ - ๖ คน^{๔๓} มณีสวี อุณหัณฑ์ ศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ของสตรีที่มารับการทำหมันทั้งชาวไทยและชาวจีนนั้น มีจำนวนบุตรที่มีชีวิต ๔ - ๕ คนขึ้นไป และอัตราการมารับบริการจะลดลงตามจำนวนบุตรที่เพิ่มขึ้น^{๔๔} ลีคณาวัลย์ บรรหารศุภวาท พบว่า ผู้ที่มีบุตรแล้ว ๑ คน มักนิยมใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธิด้วยการใส่ยาเม็ดรับประทานมากกว่าการทำหมัน^{๔๕} ดวงภากร ธรรมพานิช ศึกษาพบ ในทำนองเดียวกัน คือผู้ที่มีบุตรจำนวนน้อยคือ ๒ - ๔ คน มักนิยมใช้ขดพลาสติกใส่ในโพรงมดลูก (ห่วงอนามัย) การศึกษาส่วนใหญ่มีโคจรมาถึงอายุแรกสมรสไว้เลย^{๔๖}

^{๔๓}สังข์ เปล่งวานิช และ มณีสวี อุณหัณฑ์ "การศึกษารายงานผู้ได้รับการทำให้เป็นหมัน (หญิง) จากโรงพยาบาล ๔๘ แห่งในประเทศไทย" การสัมมนาทางวิชาการแห่งชาติเรื่องประชากรของประเทศไทย ครั้งที่ ๑ (พระนคร: กองวิจัยสังคมศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๐๖) หน้า ๓๐๕

^{๔๔}มณีสวี อุณหัณฑ์ "การศึกษารายงานการทำหมัน ๑๐,๓๑๔ ภายในประเทศไทย" การสัมมนาทางวิชาการแห่งชาติเรื่องประชากรของประเทศไทย ครั้งที่ ๒ หน้า ๑๓๓

^{๔๕}ลีคณาวัลย์ บรรหารศุภวาท "การศึกษาผลของการทดลองใส่ยาและอุปกรณ์บางอย่างเพื่อส่งเสริมการอนามัยครอบครัว" เรื่องเดียวกัน หน้า ๔๕

^{๔๖}ดวงภากร ธรรมพานิช "ผลการวางแผนครอบครัวโดยการใส่ขดพลาสติกใส่ในโพรงมดลูกในจำนวนผู้มารับบริการ ๑,๒๐๐ ราย" เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๐๔-๑๐๕

D.V.R. Murty ได้ทำการประมาณอัตราการเกิดของประเทศอินเดียในปี ค.ศ. ๑๙๖๔ ซึ่งมีโครงการวางแผนครอบครัวโดยใช้วิธีการทำหมัน ประชากร ๕ ใน ๑,๐๐๐ คนที่ใช้วิธีนี้ ซึ่งมีจำนวนถึงร้อยละ ๕๔ ของประชากรทั้งหมด Murty กล่าวว่าจะทำให้อัตราการเกิดในปี ค.ศ. ๑๙๖๔ ซึ่งเท่ากับร้อยละ ๔.๑๗ ลดลงเหลือเพียง ๒.๕ ในปี ค.ศ. ๑๙๗๓^{๕๗}

Kap Suk Koh และ David R. Smith คำนวณอายุแรกสมรสของชาวเกาหลีด้วยวิธีของ Hajnal พบว่า อายุแรกสมรสของชายเท่ากับ ๒๖.๔ ปี ของสตรีเท่ากับ ๒๓.๐ ปี สตรีเหล่านี้มักจะใช้วิธีป้องกันการปฏิสนธิด้วยการทำแท้งตั้งแต่บุตรคนแรกมาเลย คือสตรีที่มีบุตร ๑ คน มีอัตราการทำแท้งร้อยละ ๗ มีบุตร ๒ คน ร้อยละ ๑๒ มีบุตรแล้ว ๓ คน ร้อยละ ๒๑ มีบุตรแล้ว ๔ คน อัตราการทำแท้งจะสูงสุดถึงร้อยละ ๒๒ และจะค่อย ๆ ลดลงมาเมื่อมีบุตร ๗ คน เหลือร้อยละ ๑๔^{๕๘}

Sook Bang ศึกษาในเกาหลีพบว่า ผู้มีบุตร ๓ - ๔ คน มักนิยมใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธิด้วยการใช้ยาเม็ดรับประทานมากที่สุดคือ มีอัตราสูงถึงร้อยละ ๕๐ และอัตราการรับประทานจะลดลงตามจำนวนบุตร^{๕๙}

^{๕๗}

D.V.R. Murty, "Estimated Reductions in Birth Rate Resulting from Different Combinations of Sterilization and Contraception Programmes in India", The World Population Conference 1965, Vol. II, op. cit., p. 318

^{๕๘}

Kap Suk Koh and David P. Smith, The Korean 1968 Fertility and Family Planning Survey, (Seoul: The National Family Planning Center, December 1970), pp. 133 - 159

^{๕๙}

Sook Bang and other, "Field Study of An Oral Contraceptive Among IUD Drop - Outs in Rural Korea, Population and Family Planning in the Republic of Korea, Vol. 1 (Seoul: The Ministry of Health and Social Affairs, Republic of Korea, March 1970) p. 157

จากการศึกษาของหนังสือพิมพ์ Mainichi ในประเทศญี่ปุ่น พบว่า สตรีญี่ปุ่นส่วนใหญ่นิยมใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธิ ผู้ที่กำลงใจและเคยไขมาแล้วมีอัตราถึงร้อยละ ๗๑.๒ ผู้ที่ไม่เคยไขเลยมีเพียงร้อยละ ๑๘.๓ เท่านั้น^{๑๐๐} ส่วนใหญ่นิยมใช้ถุงยางอนามัยมากกว่าวิธีอื่น และมักจะเริ่มใช้เมื่อมีบุตรแล้ว ๑ คน^{๑๐๑}

Thomas J. Crawford ศึกษาคนผิวขาวและผิวดำซึ่งมีรายได้ต่ำในปี ค.ศ. ๑๙๖๘ พบว่า ในกลุ่มที่มีบุตร ๒ คนนั้น สตรีผิวขาวใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธิมากกว่าคนผิวดำ แต่ในกลุ่มที่ไม่มีบุตร ๖ คนขึ้นไปนั้น คนผิวขาวใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธิน้อยกว่าคนผิวดำ^{๑๐๒}

การศึกษาในปากีสถานตะวันออกของ Thomas J. Crawford พบว่า ผู้มีบุตร ๖ คนขึ้นไป ใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธิร้อยละ ๘ ในขณะที่ผู้ไม่มีบุตร ๔ - ๕ คนใช้ร้อยละ ๗.๗ ผู้มีบุตร ๑ - ๓ คน จะใช้ในอัตราส่วนที่น้อยที่สุด คือร้อยละ ๓.๒^{๑๐๓}

^{๑๐๐} Mitsuharu Yamamoto, Family Planning in Japan, Opinion Survey by the Mainichi Newspapers. (Tokyo: Japanese Organization for International Cooperation in Family Planning, Inc., 1970) p. 98

^{๑๐๑} Ibid., pp. 108 - 110

^{๑๐๒} Thomas J. Crawford and others, "Family Planning Attitudes and Behavior as a Function of the Perceived Consequences of Family Planning", Further Sociological Contributions to Family Planning Research edited by Donald J. Bogue. (Chicago: University of Chicago Press, 1970) p. 9

^{๑๐๓} John E. Stoeckel, "A Socio - Demographic Analysis of Family Planning in a Rural Area of East Pakistan", Ibid., p. 179

การศึกษาสตรีที่ทำหมันในเปอร์โตริโก พบว่า สตรีที่มีบุตรที่มีชีวิต ๓ - ๔ คน มักจะนิยมการทำหมันมากกว่าวิธีอื่น^{๑๐๔} สำหรับในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกาในสวนรวมนั้น พบว่า อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรีที่มารับบริการการป้องกันการปฏิสนธินั้นมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๑๒.๒ ปี และส่วนใหญ่จะนิยมทำหมันกันมากที่สุดเมื่ออายุ ๓๕ - ๓๙ ปี เมื่อมีบุตรแล้ว ๕.๗ คน^{๑๐๕} Abhayaratne และ Jayewardene พบว่า ในประเทศลังกา สตรีกลุ่มอายุ ๓๐ - ๓๔ ปี เป็นกลุ่มที่มีการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิมากที่สุด และมักจะมีบุตร ๔.๗ คน^{๑๐๖} Westoff ได้ศึกษาพบความแตกต่างระหว่างคนผิวขาวและคนผิวดำในสหรัฐอเมริกาที่เริ่มใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธิด้วยการใส่ยาเม็ดรับประทาน คนผิวขาวมีอัตราการใส่สูงนับแต่เริ่มการแต่งงานจนมีบุตร ๒ คน ส่วนคนผิวดำเริ่มใช้มากที่สุดเมื่อมีบุตรแล้ว ๔ คน^{๑๐๗}

^{๑๐๔}

Population Council, "Puerto Rico: The Role of Sterilization in Control Fertility," Studies in Family Planning, (No. 45 The Population Council, Inc., 1969) p. 9

^{๑๐๕}

Alfredo Goldsmith and others, "An In-depth Study of Vasectomized Men in Latin America", Fourth Annual Meeting, Oct. 23 - 25, 1972, Las Vegas, A Preliminary Report Presented at the International Family Planning Research Association. (Washington: Agency for International Development, 1972) pp. 1-2

^{๑๐๖}

Prof. O.E.R. Abhayaratne and Dr. C.H.S. Jayewardene, op. cit., pp. 33 - 34

^{๑๐๗}

Leslie Albridge Westoff and Charles F. Westoff, op. cit., p. 107

นภาพร บุรพาชนะ พบว่า ทุกกลุ่มฐานะทางเศรษฐกิจที่มีจำนวนบุตรที่มีชีวิต ๑ - ๒ คน มีภรรยาแม่ที่รับประทานประมาณร้อยละ ๕๕ และเมื่อจำนวนบุตรที่มีชีวิตเพิ่ม เป็น ๓ - ๔ คน ทุกกลุ่มฐานะทางเศรษฐกิจมีอัตราส่วนรอยในการใช้ชีวิตป้องกัน การปฏิสนธิแบบถาวรสูงกว่าการใช้ชีวิตป้องกัน การปฏิสนธิแบบชั่วคราว คือประมาณร้อยละ ๖๖ ใช้ทำหมันถาวร อัตราส่วนรอยในการใช้ชีวิตทำหมันถาวรส่วนมากจะเพิ่มขึ้นตามจำนวน บุตรที่เพิ่มในทุกกลุ่มฐานะทางเศรษฐกิจ^{๑๐๘}

ข. ความรู้เกี่ยวกับการป้องกัน การปฏิสนธิ จากการศึกษาในประเทศต่าง ๆ นอกจากจะพบว่าอายุแรกสมรสมีอิทธิพลต่อภาวะเจริญพันธุ์แล้ว ความรู้เกี่ยวกับวิธีการป้องกัน การปฏิสนธิจะเป็นปัจจัยแทรกทำให้อายุแรกสมรสมีอิทธิพลต่อภาวะเจริญพันธุ์ที่สูงหรือ ต่ำเพียงใด การศึกษาที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่าสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง ร้อยละ ๕๓ รายงานว่า เคยได้ยินเกี่ยวกับวิธีต่าง ๆ ในการป้องกัน การปฏิสนธิ ร้อยละ ๓๕ รายงานว่ารู้วิธีการใช้ ร้อยละ ๑๒ รายงานว่าไม่มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกัน การปฏิสนธิเลย^{๑๐๙} การศึกษาที่จังหวัดยะลา พบว่า คู่สมรสประมาณร้อยละ ๕๔ ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกัน การปฏิสนธิเลย มีเพียงร้อยละ ๖ ที่มีความรู้เพียง ๑ วิธีหรือมากกว่านั้น^{๑๑๐}

^{๑๐๘}นภาพร บุรพาชนะ, "วิธีป้องกัน การปฏิสนธิที่คู่สมรสในเขตเมืองเล็กใช้" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ แผนกวิชาสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๔) หน้า ๑๐๘

^{๑๐๙}Amos H. Hawley and Visid Prachuabmoh "Eight - Month Program Effects: 1965," op. cit., p. 83

^{๑๑๐}The National Research Council, op. cit., p. 21

การศึกษาในกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา เกี่ยวกับการทำหมัน พบว่า ประชากรที่
ตกเป็นตัวอย่างมีอายุเฉลี่ยเมื่อแรกสมรส ๑๒.๒ ปี มีจำนวนบุตรที่มีชีวิตประมาณ ๕.๗ คน
และมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิจากสื่อมวลชนร้อยละ ๔๒ นอกจากนั้นรู้จาก
พยาบาลผดุงครรภ์ เพื่อนฝูง ญาติพี่น้อง และผู้ที่เคยทำหมันมาก่อนแล้ว^{๑๑๑}

การศึกษาของ John E. Stoeckel ในปากีสถานตะวันออก พบว่า จำนวน
บุตรที่มีชีวิตอยู่มีส่วนสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ ผู้สมรสที่มีบุตร ๔-๕
คนขึ้นไป มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิมากที่สุด คือร้อยละ ๗๖.๐ รองลงไปคือ
กลุ่มผู้มีบุตร ๒ คนขึ้นไป ร้อยละ ๗๓.๓ ผู้มีบุตร ๑ - ๓ คน ร้อยละ ๖๗.๑ ส่วนผู้ไม่มี
บุตรเลยจะมีความรู้น้อยที่สุด คือร้อยละ ๕๖.๕^{๑๑๒} Luu Mau Thank ศึกษาพบว่า ใน
ประเทศเวียดนาม ผู้ที่มารับบริการการป้องกันการปฏิสนธินั้น ร้อยละ ๗๗.๐ ไม่มีความรู้เลย
ร้อยละ ๕๓.๐ ไม่เคยใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธิมาก่อน และสามี ร้อยละ ๗๕.๐ ยอม
รับการวางแผนครอบครัว^{๑๑๓}

การศึกษาในประเทศจาไมกา พบว่า สตรีส่วนใหญ่ที่มารับบริการที่คลินิก ทั้งที่อยู่
ในเขตเมืองและเขตชนบท มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ มีทัศนคติที่เห็นควาย
และไม่ต้องการมีบุตรอีก^{๑๑๔} Calvin Goldcheider ได้ทำการศึกษาเชิงชาติวิทยาใน
ประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า ส่วนใหญ่พวกนี้มีอายุแรกสมรสสูง ภาวะเจริญพันธุ์ต่ำ และ
มีการใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธิอย่างกว้างขวาง และมักจะเลือกใช้แต่เฉพาะวิธีที่มี
ประสิทธิภาพสูงเท่านั้น^{๑๑๕}

^{๑๑๑} Alfreds Goldsmith and others, op. cit., pp. 1 - 2

^{๑๑๒} John E. Stoeckel, "A Sociodemographic Analysis on Family Planning in a Rural Area of East Pakistan," op. cit., p. 179

^{๑๑๓} Luu Mau Thank, "Administrative Implications of Rapid Population Growth in Vietnam," Six General Assembly and Conference on The Administrative Implications of Rapid Population Growth in Asia; 8 - 14 May 1971. Pre - Conference Documentation Vol. III (Manila: Erop Secretariat General, 1971) p. 454 (Mimeograph)

^{๑๑๔} J. Mayone Stycos and Kurt W. Back, op. cit., p. 70

^{๑๑๕} Leslie Albridge Westoff and Charles F. Westoff, op. cit., pp. 20 - 22

ค. ทัศนคติต่อวิธีการป้องกันการปฏิสนธิ การศึกษาที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า คู่สมรสส่วนใหญ่ที่ตกเป็นตัวอย่าง มีทัศนคติที่เห็นด้วยกับวิธีการป้องกันการปฏิสนธิ^{๑๑๖} ส่วนการศึกษาที่จังหวัดยะลานั้น ก็ให้ผลในทำนองเดียวกันคือ คู่สมรสส่วนใหญ่คือร้อยละ ๗๐ กว่า ที่เห็นด้วยและยอมรับการป้องกันการปฏิสนธิ ผู้ไม่เห็นด้วยมีเพียงร้อยละ ๓.๓ เท่านั้น^{๑๑๗}

Westoff ได้ศึกษาพบว่า ในสหรัฐอเมริกาคนส่วนใหญ่มักจะมีทัศนคติที่เห็นด้วยกับการทำแท้ง ถ้าเชื่อแนวทางการตั้งครกต่อไปจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพของมารดาหรือเมื่อคลอดมาแล้วเด็กอาจพิการหรือในกรณีสตรีนั้นถูกข่มขืน^{๑๑๘} โครงการทดลองการวางแผนครอบครัวระยะ ๒๔ เดือนในประเทศเกาหลี ที่ Koyang Gun พบว่า สักส่วนของสตรีที่ยอมรับการวางแผนครอบครัวมีมากที่สุด คือร้อยละ ๗๒ ในกลุ่มสตรีอายุ ๒๕ ถึง ๓๔ ปี กลุ่มที่มีบุตรแล้ว ๓ คนขึ้นไป ยอมรับถึงร้อยละ ๗๑.๐^{๑๑๘} ในฮ่องกง พบว่าสาเหตุที่อัตราเกิดในช่วงปี ค.ศ. ๑๙๖๑ - ๑๙๖๔ ลดลงนั้น เนื่องจากการใช้ขดพลาสติกคุมกำเนิด ซึ่งเป็นที่นิยมและยอมรับกันมากกว่าวิธีอื่น^{๑๒๐}

การศึกษาของ Blair ในหมู่นักชีววิทยาและนิเวศวิทยาในสหรัฐอเมริกา พบว่า พวกคนนิเวศวิทยายอมรับการจำกัดขนาดครอบครัวเพียงร้อยละ ๔๐.๔ ไม่ยอมรับร้อยละ ๑๑.๒ ในขณะที่คนนิเวศวิทยายอมรับร้อยละ ๘๖.๖ และไม่ยอมรับร้อยละ ๑๔.๔^{๑๒๑}

^{๑๑๖} Amos H. Hawley and Visid Prachuabmoh, op. cit., p. 82

^{๑๑๗} The National Research Council, op. cit., p. 23

^{๑๑๘} Leslie Alldridge Westoff and Charles F. Westoff, op. cit., p. 148

^{๑๑๘} Jae Mo Yong, "Fertility and Family Planning in Rural Korea," The World Population Conference 1965, Vol. II, op. cit., pp. 309 - 312

^{๑๒๐} Daphne Chun, "Family Planning and the Population Problems of Hong Kong," Ibid., p. 272

^{๑๒๑} Aunie O. Blair, "A Comparison of Negro and White Fertility Attitudes," Sociological Contributions to Family Planning Research edited by Donale J. Bogue, op. cit., p. 7

แนวความคิดที่สำคัญในวิทยานิพนธ์

จากการศึกษาถึงอิทธิพลของอายุแรกสมรสต่อภาวะเจริญพันธุ์ในประเทศต่าง ๆ นั้น เป็นที่น่าสนใจยิ่ง การศึกษาส่วนใหญ่มีโครงการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุแรกสมรสและภาวะเจริญพันธุ์โดยตรง แต่มักจะแยกศึกษาถึงอายุแรกสมรสและภาวะเจริญพันธุ์จากกันต่างหาก โดยใช่อายุแรกสมรสหรือภาวะเจริญพันธุ์หาความสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากร แต่อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลที่มีผู้ศึกษาไว้แล้วในประเทศต่าง ๆ นั้น เราจะเห็นได้ว่าอายุแรกสมรสและภาวะเจริญพันธุ์ มีความสัมพันธ์ในทางกลับกันคือ สตรีที่มีอายุแรกสมรสต่ำก็มีภาวะเจริญพันธุ์สูง และสตรีที่มีอายุแรกสมรสสูงมักจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำ เช่นในประเทศที่พัฒนาแล้วคือประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ไอร์แลนด์ และประเทศในทวีปยุโรป ประชากรมีอายุแรกสมรสสูงซึ่งมีผลทำให้ภาวะเจริญพันธุ์ต่ำ ส่วนในประเทศที่กำลังพัฒนาในเอเชียและแอฟริกา เช่น อินเดีย ปากีสถาน และประเทศไทย ฯลฯ อายุแรกสมรสต่ำ ซึ่งมีผลทำให้ภาวะเจริญพันธุ์สูง อัตราเพิ่มประชากรก็เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจนเป็นเหตุให้การพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจและสังคมต้องล่าช้าและไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะอัตราการเพิ่มของประชากรสูงกว่าอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น การศึกษา การสาธารณสุข โภค การแพทย์ ฯลฯ ดังนั้น จึงเป็นที่น่าสนใจศึกษาว่าอายุแรกสมรสของประชากรในเขตเมืองของประเทศไทย ซึ่งเป็นเขตที่มีความสำคัญต่อการปกครองและการบริหาร จะมีความสัมพันธ์กับภาวะเจริญพันธุ์อย่างไร วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษาอายุแรกสมรสต่อภาวะเจริญพันธุ์โดยแยกศึกษาออกตามหัวข้อดังนี้

๑. อิทธิพลของอายุแรกสมรสต่อภาวะเจริญพันธุ์ โดยจะได้นำลักษณะทางเศรษฐกิจ ซึ่งใดแก่ อาชีพและฐานะทางเศรษฐกิจเข้ามา รวมในการพิจารณาความสัมพันธ์ของปัจจัยทั้งสอง
๒. อิทธิพลของอายุแรกสมรสต่อภาวะเจริญพันธุ์ โดยจะได้นำลักษณะทางสังคมซึ่งใดแก่ การศึกษาและการทำงานนอกบ้านของภรรยา หลังการสมรสเข้ามารวมในการพิจารณาความสัมพันธ์ของปัจจัยทั้งสอง
๓. อิทธิพลของอายุแรกสมรสต่อภาวะเจริญพันธุ์ โดยจะได้นำเอา ลักษณะทางประชากรซึ่งใดแก่ อายุปัจจุบันของสตรีเข้ามารวมในการพิจารณาหาความสัมพันธ์ของปัจจัยทั้งสอง
๔. อิทธิพลของอายุแรกสมรสต่อภาวะเจริญพันธุ์ โดยจะได้นำเอา ปัจจัยอื่น ๆ นอกจากปัจจัยที่ใดกล่าวมาแล้ว ใดแก่ ความรู้ทัศนคติ และการปฏิบัติวิธีการป้องกันการปฏิสนธิเข้ามารวมในการพิจารณาหาความสัมพันธ์ของปัจจัยทั้งสอง

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษา รื่องอิทธิพลของอายุแรกสมรสต่อภาวะเจริญพันธุ์ ในเขตเมืองของประเทศไทยนั้น มุ่งศึกษาอายุแรกสมรสของสตรีที่สมรสแล้ว อายุไม่เกิน ๖๐ ปี ไม่วาสถานภาพสมรสจะเป็นอย่างไร เช่น กำลังอยู่กินฉันท์สามีภรรยา หย่าร้าง หรือ แยกกันอยู่ ก็ตาม โดยจะแยกศึกษาอิทธิพลของอายุแรกสมรสต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีในตัวอย่างดังนี้คือ

๑. ภาวะเจริญพันธุ์ จะศึกษาโดยใช้ดัชนี ๒ ตัว ที่แสดงถึงภาวะเจริญพันธุ์ คือ จำนวนบุตร เกิดรอดและจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันของสตรีที่สมรสแล้ว
- * ๒. อายุแรกสมรส จะศึกษาโดยจะแยกเป็นอายุเดี่ยวตั้งแต่เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดในตอนแรกในส่วนที่นำเอาปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากร เขามารวมพิจารณานั้น จะแยกเป็นกลุ่มย่อย ๖ กลุ่ม คือ ต่ำกว่า ๑๘ ปี, ๑๘ - ๑๙ ปี, ๒๐ - ๒๑ ปี, ๒๒ - ๒๔ ปี, ๒๕ - ๒๙ ปี, ๓๐ ปี และมากกว่าขึ้นไป
๓. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่อาชีพและฐานะทางเศรษฐกิจ
๔. ปัจจัยทางสังคม ได้แก่การศึกษาและการทำงานนอกบ้านของสตรีหลังการสมรส
๕. ปัจจัยทางประชากร ได้แก่อายุปัจจุบัน และอายุแรกสมรส จำนวนบุตร เกิดรอดและจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน
๖. ปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ ความรู้ ที่ศรัทธา และการปฏิบัติวิธีการป้องกันการปฏิสนธิ

สมมติฐาน

การศึกษาในวิทยานิพนธ์นี้จะศึกษาโดยมีสมมติฐานดังนี้

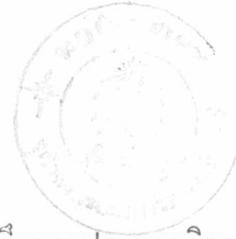
๑. ผู้ที่มีอายุแรกสมรสต่ำ น่าจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าผู้ที่มีอายุแรกสมรสสูง
๒. สตรีที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมเท่ากัน ผู้ที่มีอายุแรกสมรสต่ำ น่าจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าผู้ที่มีอายุแรกสมรสสูง
๓. สตรีที่สมรสแล้ว ไม่ว่าจะมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิหรือไม่มีความรู้ มีที่ศรัทธาเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย จะใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธิหรือไม่ใช้ก็ตาม ผู้ที่มีอายุแรกสมรสต่ำ น่าจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าผู้ที่มีอายุแรกสมรสสูง

วิธีการวิจัย

การศึกษาเรื่องอิทธิพลของอายุแรกสมรสต่อภาวะเจริญพันธุ์ในเขตเมืองของประเทศไทยนี้ จะคัดเลือกและรวบรวมข้อมูลที่ไต่จากการสำรวจในเขตเมืองของโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากรของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในส่วนที่เกี่ยวกับการสมรส จำนวนบุตรและลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากร ที่เกี่ยวข้องในหัวข้อที่จะศึกษา โดยจะนำเสนอในรูปตารางอัตราส่วนร้อยละ แยกพิจารณาอายุแรกสมรสและจำนวนบุตรของสตรีที่ศึกษา กับลักษณะทางเศรษฐกิจ เช่น รายได้ อาชีพ ลักษณะทางสังคม เช่น การศึกษา การทำงานนอกบ้านของสตรีหลังการสมรส ลักษณะทางประชากร เช่น อายุ จำนวนบุตร ฯลฯ รวมทั้งความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิของสตรี ซึ่งจะใช้วิธีการทางสถิติโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับในบางกรณีอาจใช้วิธีการทางสถิติศาสตร์ทดสอบความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อความถูกต้องชัดเจนของการศึกษา

คำจำกัดความในวิทยานิพนธ์

- อายุแรกสมรส หมายถึงอายุซึ่งสตรีทำการสมรสครั้งแรก
- ภาวะเจริญพันธุ์ หมายถึงจำนวนบุตรเกิดรอดและจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันของสตรีที่สมรสแล้ว
- จำนวนบุตรเกิดรอด หมายถึงจำนวนบุตรทั้งหมดที่เกิดมาแล้วรอดมีชีวิตรอดมาจะได้อายุถึงแก่วัยผู้ใหญ่โดยเหตุใดก็ตาม ไม่รวมทารกที่แท้งก่อนคลอดหรือคลอดตามกำหนดเวลา และทารกไม่มีชีวิตขณะคลอด
- จำนวนบุตรที่มีชีวิต หมายถึงจำนวนบุตรทั้งหมดที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันของสตรี
- เขตเมือง หมายถึงเขตเทศบาลทั่วประเทศไทย

สถานภาพการทำงานของสตรีหลังการสมรส หมายถึงการประกอบกิจกรรม
ใด ๆ ของสตรีภายหลังการสมรสโดยได้รับค่าจ้างตอบแทน
ซึ่งอาจเป็นตัวเงินหรือไม่ก็ตาม

ฐานะทางเศรษฐกิจในสายตามุมสัมภพ หมายถึงฐานะทางเศรษฐกิจของ
ครัวเรือน ซึ่งผู้สัมภพไขความรู้สึกส่วนตัวว่าตนเอง
โดยใช่วิธีการสังเกตจากสภาพบ้านที่อยู่อาศัยและรายได้
ซึ่งทราบจากการสัมภพ

Material Possession Score (MPS) คือ คะแนนสินค้าบริโภคหรือ
เรียกสั้น ๆ ว่า ดัชนีความมั่งคั่ง

Socio - Economic Status (SES) เป็นมาตราวัดฐานะทางเศรษฐกิจ
กิจและสังคม ซึ่งสร้างโดยการให้คะแนนอาชีพ การศึกษา
และสินค้าบริโภคประเภทดาวไว้ในครอบครอง

ความรู้เกี่ยวกับวิธีป้องกันการปฏิสนธิ หมายถึงความรู้ของคู่สมรสเกี่ยวกับวิธี
ที่ใช้ในการป้องกันมิให้มีบุตรไม่วาวิธีใดก็ตาม

ทัศนคติต่อวิธีการป้องกันการปฏิสนธิ หมายถึงความเห็นทั่ว ๆ ไปของสตรี
เกี่ยวกับการใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธิ

มัธยิมเลขคณิต (Mean) หมายถึงค่าเฉลี่ยในวิทยานิพนธ์นี้ หมายถึงจำนวน
บุตรเกิดรอดโดยเฉลี่ย หรือจำนวนบุตรที่มีชีวิตโดยเฉลี่ย
หรืออายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาเรื่องอิทธิพลของอายุแรกสมรสต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีในเขตเมืองของประเทศไทย ทำให้ทราบรูปแบบของอายุแรกสมรสของสตรีไทย นอกจากนี้ยังทำให้สามารถทราบแนวโน้มของภาวะเจริญพันธุ์ในอนาคตได้ รวมทั้งปัจจัยอื่น ๆ ซึ่งเข้ามามีส่วนในการกำหนดภาวะเจริญพันธุ์นอกเหนือไปจากอายุแรกสมรส เช่น การยอมรับเอาวิถีการป้องกันการปฏิสนธิมาปฏิบัติ สำหรับประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศกำลังพัฒนา การศึกษาทางด้านประชากรศาสตร์เพิ่งเป็นที่สนใจศึกษาค้นคว้ากันอย่างจริงจังเมื่อไม่นานมานี้ ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการศึกษาทางด้านนี้จึงนับว่ามีความจำเป็นและสำคัญไม่น้อย ดังนั้นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงเพิ่มเติมความรู้ในทางสังคมวิทยาประชากรศาสตร์ได้เป็นอีกเรื่องหนึ่ง และยังใช้เป็นเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ ซึ่งจะมีประโยชน์แก่ผู้ศึกษาในเรื่องนี้ หรือในเรื่องที่เกี่ยวข้องต่อไปในอนาคตและยังสามารถใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาเปรียบเทียบเขตอื่น ๆ ในเรื่องเดียวกันนี้ได้อีกด้วย สำหรับผู้ประกอบการประเทศและผู้บริหารต่าง ๆ ซึ่งมีส่วนในการกำหนดนโยบายแห่งชาติ จะสามารถใช้ประโยชน์จากวิทยานิพนธ์นี้โดยไขข้อมูลจากการศึกษานี้ ช่วยวางแผนพัฒนาประเทศทางเศรษฐกิจและสังคมตลอดจนด้านอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะนโยบายประชากรแห่งชาติจะบรรลุวัตถุประสงค์เพียงใดนั้น ย่อมขึ้นกับข้อมูลจากการศึกษาทางด้านประชากรศาสตร์เป็นอย่างมาก ทำให้นักบริหารทราบสภาพการณ์ทางด้านภาวะเจริญพันธุ์ของประเทศว่าสูงหรือต่ำเพียงใด สำหรับประเทศไทย ภาวะเจริญพันธุ์อยู่ในระดับสูง ปัจจัยซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งคือ การสมรสเร็ว นักบริหารควรจะไต่หาทางสร้างกลไก ทางสังคม ส่งเสริมให้คนทำการสมรสช้าลง อย่างไรก็ตาม การวางแผนครอบครัวอาจทำให้ภาวะเจริญพันธุ์ต่ำลงได้ แมว่าอายุแรกสมรสจะต่ำซึ่งอาจทำได้ง่ายสำหรับประเทศที่พัฒนาแล้ว แต่ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศด้อยพัฒนา การกระจายของการวางแผนครอบครัวยังไม่กว้างขวางพอ ดังนั้น อายุแรกสมรสที่ต่ำจึงนับว่ามีอิทธิพลต่อภาวะเจริญพันธุ์อยู่มาก ขบวนการในการวางแผนเหล่านี้ขึ้นกับการศึกษาทางด้านประชากรศาสตร์ทั้งสิ้น